

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΠΕΡΙ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΥΡΙΟΙΣ ΟΝΟΜΑΣΙ

(Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς ἐπετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ
Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου)

Ἔτος 1914 - 1915

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Σ. Κ. ΒΛΑΣΤΟΥ
1914

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ ἐκ. ἐξ (ξε.)
 ΕΝ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ.

Ἡ πρόθεσις ἐκ ὅπως καὶ ἡ ἐν διεσώθη ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐν συνθέσει, οὐχὶ δὲ καθόλου εἶπειν καὶ ἐν συντάξει. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἡ ἐν συντάξει χρήσις αὐτῶν ἤρξατο νὰ περιορίζηται, προτιμωμένων ἄλλων ἀδρομερέστερον παριστωσῶν τὴν ἐννοίαν προθέσεων, ὅσον τῆς ἀπὸ ἀντι τῆς ἐκ καὶ τῆς εἰς ἀντι τῆς ἐν. Διὰ ταῦτα σήμερον μόνον ἐν Πόντῳ λέγεται ἡ ἐκ ἀπαθῆς καὶ μάλιστα πρὸς γενικὴν συντασσομένη, ἐκ θεοῦ, ἐκ γενετῆς (πρὸλ. Ἐπετηρ. Πανεπιστημίου 1911 σ. 3), πρὸς δὲ τούτοις ἐν παλαιότεροις μνημείοις καὶ ἐν τισὶ διαλέκτοις ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸν τύπον ὄχ πρὸς αἰτιατικὴν συντασσομένη. Φράσεις δὲ τινες ἐμπρόθετοι, ἐν αἷς κεῖται ἡ (ἐ)ξ, φέρονται αἱ ἀκόλουθοι: Ἐακουῆς, ξάργου=ἐξ ἔργου, ἐπίτηδες (πρὸλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1910-11 σ. 84), ξόψις=ἐξ ὄψεως, ξεστήθου καὶ κατ' ἀνομοίωσιν ξεστήχου (πρὸλ. φλέγα, ἀντι φλέβα, βλαστημῶ ἀντι βλασφημῶ κτλ.)=προφορικῶς, ξεστομάτου (λέγεται καὶ ξεστοματικῶς καὶ ξεστοματίς καὶ ῥῆμα ξεστοματίζω=ἐκφέρω ἐκ τοῦ στόματος), ξεστόχου=κατ' εἰκασίαν (Μάνη), ξεφώνῃς=μεγαλοφώνως (Κόθνη) καὶ εἴ τις ἄλλη. Ἄλλ' αὐταί εἶναι ἀρχαῖα λείψανα, κληροδοτηθέντα ἡμῖν, δὲν ἀποδείκνυται δὲ δι' αὐτῶν ζῶσα ἡ χρήσις τῆς προθέσεως. Ἄλλὰ καθ' ἃ ἤδη ἐλέχθη, αὕτη εὐχρηστεῖ κυρίως ἐν συνθέσει καὶ ἐνταῦθα λαμβάνει διαφόρους μορφάς κατὰ λόγον τοῦ εὐθὺς μετ' αὐτὴν ἐπομένου φθόγγου. Οὕτως ἐμφανίζεται 1) ὡς (ἐ)ξ ἐπομένου φωνήεντος ἢ διφθόγγου, ξακουστός, ξόρκια, ξεικάζω, ξυπνῶ κ. λ. π. 2) ὡς χ, χτάσσομαι ἀντι ἐκ-τάσσομαι (πρὸλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου ἔτους 1914 σ. 70), ἐχτιμῶ ἐχτίμησις, χτουππίζω=ἐκ-στουππίζω, ἀχπάνω=ἐκ-σπάω, ἀχπάσκουμαι ἀχπαγμα ἀχπαστὸν καὶ ἀχπαστον ἐν Πόντῳ, αὐτόθι ἀχπαράγω ουμαι

ἀχπάραγμαν ἀχπάραστος, ἀχτήθεα = ἐκ στήθεα, ἀχτρακίζω = ἐξ (α)(ν) θρακίζω, ἀχτρέβω = ἐκστρέφω (πρὸλ. M. Deffner, Archiv σ. 276 καὶ Οἰκονομίδου Lautlehre des Pont. σ. 47 καὶ 186). Καὶ ἐν Ἡπείρῳ λέγεται ἀχπανωτάρι τὸ ἐπάνω μέρος τῆς μύλης τὸ περιστρεφόμενον, τὸ ἀλλαχοῦ ἀπανωταρέα ἢ ἀπανωτάρι· 3) ὡς γὰρ πρὸ τῶν ἡχηρῶν συμφώνων καὶ τῶν ἡμιφώνων β, γ, δ, λ, ν, πρὸλ. βγαίνω, βγάλω, ἐβγατῶ, ἐγγονας, γδένομαι, γδύνω, γλύω, γνεύω κ. λ. π. 4) Ἀπαθῆς ὁ τύπος ἐξ σφίζεται ἐν ὀλίγαις λέξεσιν, οἷον ἐξώστης (παρ' Ἀρμενοπούλῳ 2,32 καὶ νῦν ἐν Κρήτῃ, σημαίνει δὲ τὸν ἐν Ἀθήναις ἡλιακό ν, ἐξηχος, ἐξοχή κ. λ. π.

Πᾶσαι δὲ αἱ μορφαὶ αὗται, ἦτοι (ἐ)γ, (ἐ)χ, ἐξ εἶναι λείψανα ἀρχαίας χρήσεως, ὅποια παρατηρεῖται ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς (πρὸλ. Meisterhans, ³ σ. 106 καὶ ἐξῆς), ἀλλὰ πάντων τούτων συχνότερος εἶναι ὁ τύπος ξε-, ὅς προήλθε οὐχὶ κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐξ, γενομένης ξε-, ἀλλ' ὅπως ἦδη πρὸ πολλοῦ ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. 1' σ. 105 ἐξετέθη, ἐκ τῶν παρωχημένων χρόνων ῥημάτων συνθέτων μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης, ἦτοι ἐκ τοῦ ἐξέφευγα ἐξέφυγα, ἐξετύλισσα ἐξετύλιξα, ἐξεκίνου ἐξεκίνουσα κ. τ. λ. ἐγένετο ὁ ἐνεστώς καὶ ὁ μέλλων ξεφεύγω θὰ ξεφύγω, ξετυλίσσω θὰ ξετυλίξω, ξεκινῶ θὰ ξεκινήσω κ. τ. τ., ὅπως παρὰ τὸ ἐφευγα ἐφυγα ἐλέγετο φεύγω θὰ φύγω παρὰ τὸ ἐτύλιξα τυλίσσω θὰ τυλίξω κ. λ. π., ἦτοι κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐ, τῆς αὐξήσεως. Τούτου δὲ γενομένου ἐν τῷ φεύγω ξεφεύγω, κινῶ ξεκινῶ, τυλίσσω ξετυλίσσω, κάνω ξεκάνω, κ. τ. λ. ἐνεφανίσθη καὶ διεμορφώθη νέος τῆς προθέσεως τύπος ξε—, ὅς καὶ κατέστη κατὰ μικρὸν οὕτω συνήθης ἡμῖν, ὥστε καὶ μετὰ οὐσιαστικῶν καὶ μετ' ἄλλων λέξεων νὰ συντίθεται εἰς δῆλωσιν στερήσεως, παύσεως κ. τ. λ. πρὸλ. ξέπαπας, ξεδάσκαλος, ξεκαπετάνιος, κάτσε καὶ ξεκάτσε, κ. λ. π. Παρετυμολογικῶς διὰ τὴν συνωνυμίαν ὑπειτέρχεται πολλάκις καὶ ὅπου πρότερον ἔκειτο τὸ ἐπίρρημα ἐξω ἢ καὶ τανάπαλιν, τὸ ἐξω ὅπου πρότερον ἦτο ἢ ἐξ, ὥστε πολλαὶ λέξεις διφοροῦνται, ἦτοι λέγονται μετὰ τοῦ ξε- καὶ ξω· πρὸλ. ξεμακρένω καὶ ξωμακρένω (Δούκ.), ξωμένω καὶ ξεμένω, ξώλαμπρα ξώπασκα καὶ ξέλαμπρα ξέπασκα, ξώπλαγα καὶ ξέπλαγα, ξώπετσα καὶ ξέπετσα, ξωπαρομένη καὶ ξεπαρομένη, ξώπορτα καὶ

ξέπορτα, ξώπροικα κκι ξέπροικα. ξώστεγον κκι ξέστεγον (*Ατ. Β' 130), ξεφεύγω κκι ξωφεύγω, ξώφωτα κκι ξέφωτα, ξώψυχα κκι ξέψυχα (1) κ. τ. λ. Είς τήν ἀναμίξ τούτων χρήσιν συνετέλεσε πλ ἦν τῆς κοινῆς σημασίας τοῦ ἔξω κκι ἔξ κκι τόδεστι πρό τῶν ἀδροτέρων φωνηέντων ἀπεβάλλετο ὁμοίως τό τε ω κκι τό ε τοῦ ἔξω κκι ξε, ὥστε ὑπολείπεται ἔξ ἀμφοτέρων μόνον τό ξ. πρβλ. ξάμπελα, ξάλωνα παρά τῷ ξωχώραφα ξώπλαγα (κκι παρετυμολογικῶς ξέπλαγα). Ὅπως δὲ ὑπεισῆλθε τό ξε- ἀντί τοῦ ξω-, οὕτω πολλάκις κκι ἀντί ξα- ξο- κ. λ. π. πρβλ. ξεραχνιαζῶ ξεστεριά ἀντί ξ-αστεριά, ξεγκαθίζω, ξεθρακίζω, ξεφεντεύω, ξεσμαρίζω, ξερτώνω κ. τ. λ. πρβλ. κκι ἀποκκούμπι, παρατῶ, κατασκύνη κ. λ. π. ἐν ΜΝΕ Τομ. Β' σ. 311.

Καί ταῦτα μὲν ἔστωσαν ἀρκούντα περὶ τῶν μορφῶν τῆς προθέσεως ταύτης, ὡς πρὸς τήν σημασίαν δ' αὐτῆς τὰ πράγματα φαίνονται πολὺ ποικιλώτερα κκι δυσκολώτερα. Ἀρκεῖ νὰ παραβάλῃ τις 1) σύνθετα, οἷον ξεμανδρίζω=ἐξάγω ἐκ τῆς μάνδρας, ξεφαραγγώνω=ἐξέρχομαι ἐκ τῆς φάραγγος κ.τ.λ. 2) σύνθετα δηλοῦντα τὸ ἐναντίον τούτων, οἷον ξεκαμπίζω=ἐξέρχομαι εἰς τὸν κάμπον, ξεπελαγιαζῶ, ξεραχιαζῶ=ἐξέρχομαι εἰς τὸ πέλαγος, εἰς τὰς ῥάχεις κ. λ. π. 3) σύνθετα, οἷον ξεραχνιαζῶ, ξεαρμυρίζω, ξεντερίζω, ξεψαχνίζω κ. τ. τ.=ἐξάγω, ἀφαιρῶ τὰς ἀράχνας, τὴν ἀλμύραν, τὰ ἔντερα, τὰ ψαχνά 4) σύνθετα, οἷον ξεαστερώνει=ἐμφανίζονται τὰ ἄστρα, γίνεται κίθριξ, ξεκαλωσυνεύει=γίνεται κλωσύνη, ξεφεγγαρώνει=ἀνατέλλει ἢ Σελήνη, ξεμυτώνω=λεπτύνω τι εἰς τὸ ἄκρον, κάμνω τι μυτερόν 5) σύνθετα οἷον ξεσμιλώνω διὰ τῆς σμίλης ἐξαθρῶ, φθείρω τι, ξεπασσουλίζω=διὰ πασσάλων ἀποκινῶ τι, ξεσκουντίζω=μέ τις σκουντιές ἐκδιώκω τινά κ. τ. λ. 6) ξαποστένω, ξεδιαντρέπομαι, ξετρελλαίνω, ξαπολυοῦμαι κ. τ. λ. ἐν οἷς ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ λίσαν. 7) ἄλλα, οἷον ξεβόσκι, ξεβγατίζω, ξεδίδω κ. λ. π. ἐν οἷς ἡ ἔννοια τοῦ ἔξω φαίνεται σαφῆς. 8) ἄλλα ἐν οἷς δηλοῦται τρόπον τινά ὑποκορισμός, ἐλάττωσίς τις, οἷον ξεπλύνω, ξεπετῶ, ξεσκαλίζω, ξεκλέφτομαι, ξεφωτίζει κ. λ. π. 9) ἄλλα ἐν οἷς διὰ τῆς προθέσεως ταύτης ἀναίρεται ἡ ἔννοια

(1) κκι τὸ ξωλέστατος (*Ἡπειρ.), ἐκ τοῦ ἐξώλης ἤκουσα ἄλλοτε παρά γυναικὸς Λίγνιτιδος ξελέστατος.

τοῦ θετικοῦ, ξεγράφω, ξεβάφω, ξεπλέκω κ. λ. π. 10) ἄλλα ἐν οἷς ἢ ἐξ-ξε φαίνεται δηλοῦσα τὸ πέρασ, ξεθερίζω, ξεσκολίζω= τελειώνω τὸ θέρος, τὸ σχολεῖον, ξεπεινῶ, ξεδιψῶ=παύομαι πεινᾶν, διψᾶν, ξεψαίνω, ξαλέθω, ξετεκνίζω κ' τ. λ. 11) ἄλλα ἐν οἷς δηλοῦται τὸ διέρχασθαι χρόνον τινά, οἷον ξεχειμωνιάζω, ξενουχτῶ, καὶ ξενύχτι, ξεχρονίζω κ. λ. π. Ἀπορεῖται τῶρα πῶς ἐγένετο δυνατόν νὰ δηλωθῶσι διὰ τῆς μιᾶς ταύτης προθέσεως τοσαῦτα καὶ μάλιστα τοσοῦτον διάφοροι καὶ ἐναντίαι ἀλλήλαις σημασίαι. Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶντες λέγομεν ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἡμεῖς οὔτε ἐπλάσαμεν τὰ σύνθετα ταῦτα ἐκ μιᾶς ἀπλῆς τῆν σημασίαν προθέσεως οὔτε ἐκληρονομήσαμεν ὅπως, οὐδ' οἱ ἀρχαῖοι Ἔλληνες, τῆν πρόθεσιν ταύτην μονοσήμαντον, ἐπὶ μιᾶς μόνῃς ὀρισμένης σημασίας λεγομένην, ἀλλὰ παρελάβομεν παρὰ τῶν παλαιότερων γενεῶν, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι παρ' ἄλλων παλαιότερων, πολλὰ τοιαῦτα ἐμπρόθετα καὶ σύνθετα μετ' αὐτῆς στοιχεῖα. Ἐν τούτοις δὲ συνέδη ὅπερ καὶ πολλαῖς καταλήξεσι καθ' ὃν δηλονότι τρόπον κατάληξις τις λαμβάνει σημασίαν τινὰ νεωτέραν, οὐχ ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῇ πρότερον, ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν λέξεων εἰς ἃς προσετέθη, οὕτω καὶ τὰ προθήματα, αἱ προθέσεις, οὐχὶ σπανίως λαμβάνουσι τοιαύτην ἢ τοιαύτην σημασίαν ἢ ἀπόχρωσιν σημασίας ἀπὸ τῶν λέξεων μεθ' ὧν παλαιότερον συνετέθησαν. Οὕτω λ. γ. ἢ παραγωγικῆ κατάληξις -ίζω προστεθεῖσα μὲν εἰς θέματα ῥημάτων λήγοντα εἰς τοιοῦτο ἢ τοιοῦτο σύμφωνον ἢ ἡμίφωνον ἔλαβε διαφοροὺς τύπους· πρὸλ. ταρασσῶ (ταραχῆ), πλάσσῶ (πλάθανον), κηρύσσῶ (κηρυξ) ἐλπίζω (ἐλπίς), ἀρπάζω (ἄρπαξ), στέλλω (στελ—) κ. λ. π. Προστεθεῖσα δὲ εἰς θέματα περατούμενα εἰς -αν ἐγένετο -αίνω, τεκταίνω, ἀφραίνω, σημαίνω κ. λ. π. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ ῥήματα εἰς -αίνω λήγοντα ἐδήλουν κακίαν, πάθος κ. τ. τ., διὰ τοῦτο ἢ κατάληξις αὕτη ὀρμηθεῖσα ἀπ' αὐτῶν, οἷον ἀφραίνω, βασκαίνω, κυμαίνω, λυμαίνομαι, λημαίνω, φλεγμαίνω κ. τ. τ. προσέλαβε κατὰ μικρὸν τοιαύτην τινὰ ἀπόχρωσιν σημασίας, ὥστε πολλὰ ῥήματα δηλωτικὰ τοιοῦτου τινὸς κακοῦ ἐσχηματίσθησαν διὰ ταύτης, καίτοι τὸ θέμα αὐτῶν δὲν ἔληγε εἰς -αν· πρὸλ. ἀγριαίνω, ἀκολασταίνω, ἀμαθαίνω, ἀνοηταίνω, ἀσελγαίνω, δυσκολαίνω, δυσχεραίνω, δυσμεναίνω, ὀργαίνω, χαλεπαίνω κ.τ.λ.

Ὁμοίως ἢ κατάληξις ἔτι προσετίθητο καὶ εἰς ἄλλα ποικίλα θέματα, οἷον *Κρητ-ια Κρησσα, *Φοινικ-ια Φοίνισσα, *προφρατ-ία πρόφρασσα, *σωτερια σώτειρα, *μακαρια-μάκαιρα κ. τ. τ. καὶ εἰς τὰ λήγοντα εἰς -αν, *οἷον μελάνια, μέλανα, τάλαινα, γείταινα, τέκταινα, Λάκαινα, λείαινα, θεράπαινα, κ. τ. τ. Ἐκ τούτων δὲ ἀφηρέθη νέα κατάληξις —αινα δηλοῦσα τὸ θηλυκὸν πολλῶν προσυγορικῶν, θέαινα, κάπραινα, λύκαινα κτλ., καὶ τέλος τὸ τῆς συζύγου· πρβλ. Κώσταινα, Παύλαινα, Νικόλαινα, κ. λ. π. ἐν ταύτῃ δὲ γινώσκεται ὡς γνωστὸν σήμερον μάλιστα πάντων· πρβλ. ἔτι καὶ τὴν ἐναρκτικῆς ἐννοίας κατάληξιν — σο, ἣτις προσέλαβε τὴν σημασίαν ταύτην ἐκ τούτου ὅτι προσετέθη πρότερον εἰς ῥήματά τινα ἔχοντα τοιαύτην σημασίαν, οἷον *cresco, quiescere, suescere* κ. τ. τ. καθ' ἃ καὶ *pubescere, adolescere, senescere* κ. τ. τ. Ὁμοίον τι ἄρα συνέβη καὶ εἰς τὴν πρόθεσιν ἐξ-ξε-, τ. ἔ. ἐκ ῥημάτων δηλούντων πρᾶξιν ἐπιπολῆς, λάθρα, μετὰ προφυλάξεως γινομένην, οἷον κλέπτω, σκαλίζω, κουνῶ κ. τ. τ. συντεθέντων μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης ἀνεπτύχθη νέα αὐτῆς σημασία, ἢ τοῦ ἐπιπολῆς, τοῦ ὑπεκορισμοῦ, τοῦ ἐλαφροῦ· πρβλ. *ξεσκαλίζω, ἐκκλέπτω-ξεκλέφτομαι, ξεπετώ, ξεκουνῶ* κ. λ. π. (1) Ἐξ ἄλλων δὲ φράσεων οἷον «ἐξάγειν τὰ ἔντερα, τοὺς κόκκους, τοὺς θάμνους» κ. τ. λ. προήλθε πάλαι ἐπὶ τὸ μονολεκτικώτερον τάξις ὅλη ῥημάτων δηλοῦσα τὸ ἀφαιρεῖν, τὸ λαμβάνειν τὸ διὰ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ σημαίνονμενον, οἷον ἐξεντερίζειν, ἐκκοκίζειν, ἐκθαμνίζειν. Καὶ πάλιν ἐκ ῥημάτων, ἐν οἷς διὰ τὴν σύνθεσιν μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης, δηλοῦσθαι, ὡς εἰκόσ, τὸ ἐξω, τὸ ἐκτός ἢ ἐννοια ἐφαίνετο ὡσεὶ μετεβάλλετο εἰς τὸ ἐναντίον, πρβλ. *δύομαι ἐκδύομαι, κολάπτω ἐκκολάπτω, γράφω ἐκγράφω, βαίνω ἐκβαίνω* κ. τ. τ., προέκυψεν ἄλλη τάξις συνθέτων ῥημάτων σημαίνοντων ἀναίρεσιν τῆς

(1) Μικρὰ τις διαφορὰ μεταξὺ τοῦ συμφάντ εἰς τὴν πρόθεσιν ἐξ-ξε καὶ τοῦ εἰς τὰς περί ὧν ὁ λόγος κατάληξις εἶναι, ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα ἐκάστη κατάληξις προσέλαβε συνήθως μίαν νεωτέραν σημασίαν, τὸναντίον δὲ ἡ μία πρόθεσις αὕτη ἔλαβε πολλὰς. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει μέγα τι, ἐπειδὴ τὸ ἐκάστοτε πρότυπον δὲν ἦτο τοσοῦτον ἢ πρόθεσις, ὅσον ἢ μετὰ τοιαύτης ἢ τοιαύτης σημασίας τάξις τῶν συνθέτων μετ' αὐτῆς λέξεων.

ὑπὸ τοῦ ἀπλοῦ ῥήματος δηλουμένης ἐννοίας, τὸ ἐναντίον αὐτῆς κ. λ. π., καὶ οὕτω καθεξῆς περὶ πασῶν τῶν τάξεων τούτων. Κατὰ ταῦτα ἄρα τὰ κληρονομούμενα ἐκάστη γενεᾷ παρά τῆς παλαιότερας πολυσήμαντα σύνθετα ῥήματα καὶ ὀνόματα ὡς κατὰ πρότυπα ἐπλάττοντο διαρκῶς νέα σύνθετα μετὰ ποικίλων ὁμοίως σημασιῶν διὰ τοῦτο ἵνα νοήσωμεν ἀκριδῶς τὴν σημερινὴν δύναμιν καὶ χρῆσιν αὐτῶν, ἀνάγκη, πρῶτον μὲν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ἀρχαῖα σύνθετα μετὰ τοιαύτης ἢ τοιαύτης σημασίας χρηματίσαντα ὡς πρότυπα εἰς δημιουργίαν τῶν νεωτέρων, ἔπειτα ἀποχωρίσαντες τὰ παλαιόθεν κληρονομηθέντα σύνθετα, ἐν οἷς φαίνεται διὰ λόγον τινὰ ἐπισκοτηθεῖσα καὶ ὃν οὐκ ἀίσθητή, σήμερον ἡμῖν ἢ σημασία αὐτῆς, νὰ καταλέξωμεν τὰ μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης νεώτερα σύνθετα καὶ χωρίσωμεν αὐτὰ κατὰ λόγον τῆς σημασίας αὐτῶν εἰς διαφόρους κατηγορίας.

Τοιοιουτρόπως θὰ μάθωμεν ὅτι ὀμάδες τινὲς συνθέτων μετὰ τῆς ἐκ λέξεων ἔχουσαι ὠρισμένην ἐκάστη σημασίαν, σχηματισθεῖσαι δὲ πάλαι καὶ σφιζόμεναι ἐπὶ πολὺ ἢ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἐχρησίμευον κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας ὡς πρότυπα πρὸς δημιουργίαν τῶν παρ' ἡμῖν σήμερον εὐχρηστούντων νεωτέρων συνθέτων τούτων. Τὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ εὐχρήστους ταύτας ὀμάδας ἢ τάξεις συνήγαγε καὶ ἐξέθηκεν ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Γαρδικας ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΔ' σ. 121 καὶ ἐξῆς εἰπὼν ὅτι ἡ πρόθεσις ἐκ ἐν συνθέσει σημαίνει Α') τὴν κίνησιν, τὸ δὲ β' συνθετικὸν τὴν ἀφετηρίαν ἐξ ἧς ἢ κίνησις· τὴν ἀφετηρίαν δὲ νοητέον τοπικῶς, χρονικῶς ἢ καὶ τροπικῶς ἤτοι ἀρχὴν καταστάσεως, οἷον ἐξαβυδίζω, ἐξάδελφοί, ἐκτοπίζω, ἐκστομίζω, ἐξεσχαρίζω, ἐκπννίζω, ἐξέτι κ. λ. π.

Β') Τὸ τέλος, καὶ εἰδικώτερον, τὸ μὲν α' συνθετικὸν τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἧς ἀρχεται ἢ μεταβολή, τὸ δὲ β' τὸ τέρμα εἰς ὃ καταντᾷ· καὶ ἡ μὲν ἀφετηρία (= ἀρχὴ) κινήσεως, καταστάσεως) παρασιωπᾶται ὡς εὐκόλως ἐξυπακουσμένη, ἅτε οὐσα αὐτὸ τὸ ἀντίθετον τοῦ β'. συνθετικοῦ, δηλοῦται δὲ μόνον τὸ τέρμα τῆς κινήσεως εἰς ὃ καταντᾷ: ἐξελεύθερος (ὁ ἐκ μὴ ἐλευθέρων ἐλεύθερος), ἐξακανθοῦμαι, ἐξυδατοῦμαι, ἐκπνευματοῦμαι, ἐκχυλοῦμαι κ. τ. λ.

Γ') Τὸ ἐξαιρεῖν, τὸ δὲ δεύτερον συνθετικὸν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξαιρέσεως, ἐξαφρίζω, ἐξεντερίζω, ἐκπυρηνίζω κ. τ. λ.

Δ') Τὸ ἐξαιρεῖν, τὸ δὲ β'. συνθετικὸν τὸ τέρμα εἰς ὃ καταλήγει· ἐξαργυρίζω, ἐξαττικίζω=μεταβάλλω εἰς τὸ Ἄττικόν, ποιῶ τι Ἄττικόν οὕτω τὸ ἐκ=ποιεῖν, ἐξαφανίζω, ἐξευγενίζω.

Ε') τὸ ἐκβάλλειν, τὸ δὲ δ'. συνθετικὸν τὸ πῶς, ἐξιπόω=πιέζων ἐκβάλλω τι, ἐκνιτρούω, ἐκπολιορκῶ, ἐκθορουδῶ, ἐκλούω, ἐξαγκωνίζω, ἐκσυρίττω κλπ.

Ζ') ἐξω, ἀπουσίαν, στέρησιν, ἐξόφθαλμος, ἐξωμίας, ἐξωμος χιτῶν, ἐξέχω, ἐκνομος, ἐξάνθρωπος καὶ ἀπάνθρωπος, ἐκφυλος, ἐξωρος κλπ.

Ζ')=λίαν σφόδρα, ἐκλαμπρος, ἐκθηλύνω κλπ.

Περὶ δὲ τῆς χρήσεως αὐτῆς ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἐδίδαξεν ἐν σελ. 170-3, ὅτι δηλοῖ α') τὸ ἐξω, ξεβλαστῶνω, ξεστομίζω κλπ.

β') ἀφαίρεσιν καὶ ἀποβολήν, ἢ καταντᾷ τὸ σύνθετον εἰς σημασίαν ἐναντίαν πρὸς τὴν τοῦ ἀπλοῦ. ξαφρίζω, ξαραχνιάζω.

γ') ἐπίτασιν, ξεγδέρνω.

δ') τὸ πάλαι διὰ τῆς ἐκ καὶ τῆς ἀνά δηλούμενον, ξεδιπλώνω, ξεκουβαριάζω, κλπ.

ε') τὸ πρόσω ἢ τὸ ἄνω, ξεφτυλλίζω, ξεμυτίζω

στ') τὸ πάλαι διὰ τῆς διὰ καὶ δι + εκ δηλούμενον, ξεχειμωνιάζω, ξεκαλοκαιριάζω κλπ.

Ἐγὼ θὰ βαδίσω ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν τῆς νέας Ἑλληνικῆς διάφορον ὁδόν, ἦτοι θὰ θελήσω νὰ ἐξετάσω καὶ ἐκθέσω μόνον τίνες εἶναι σήμερον αἱ χρήσεις τῆς προθέσεως ταύτης ἐν συνθέσει, ἀλλὰ μᾶλλον πόθεν προήλθον, ἦτοι πῶς ἐκ τῶν παλαιῶν χρήσεων ἀνεπτύχθησαν αἱ νῦν. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν ταύτην θὰ ἴδωμεν ὅτι τάξεις τινὲς τούτων, αἱ συχνότεραι τὸ πάλαι, διεσώθησαν διὰ πάντων τῶν αἰώνων ζῶσαι καὶ αἰσθηταὶ ἡμῖν καὶ ὀγὼ γόνιμοι, ἦτοι χρήσιμοι εἰς ὀημιουργίαν νεωτέρων τοιοῦτων συνθέτων, ἄλλαι δὲ πάλιν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς παρεκδοχὴν καὶ ὀγὼ εἰς σχηματισμὸν νέων ὀμάδων μετὰ διαφόρου σημασίας, καὶ ἄλλαι τέλος ἀπώλοντο, σφύζονται δὲ μόνον ὀλίγην ὀρυκτῶν ἐν λειψάνοις τισὶν ἄνευ ὀδίας ζωῆς καὶ ἐπιδόσεως. Τοιοῦτοτρόπως οὐχὶ μόνον ἢ ἀδιάκοπος, ὀμοία πάντοτε ἱστορικὴ ἀνέλιξις τῆς γλώσσης καὶ ὀς πρὸς σημεῖον τοῦτο καθίσταται τὸ

πᾶσι καταφανής, ἀλλὰ καὶ ἡ λεξικογραφικὴ ἐργασία ἀποβαίνει πολὺ ἐυκολωτέρα, καθ' ὅσον ὁ ἐξετάζων σύνθετόν τι τοιοῦτον γινώσκει ὅτι καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ὑπάρχουσι καὶ τάξιν ἰδίαν ἀποτελοῦσι καὶ ὁῦν πῶς πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται.

Ἄλλὰ πρὶν εἰσελθόμεν εἰς τὴν λεπτομερῆ τῶν φαινομένων ἐξετάσιν ἀνάγκη νὰ προταχθῶσι τὰδε: Α' ἵδι σήμερον καθ' ὄν τρόπον τὰ πλείστα ἀπλᾶ οὕτω καὶ τὰ πλείστα μετὰ τῆς ἐκ, ἐξ ξε· σύνθετα ῥήματα δύνανται νὰ λαμβάνωνται ἀδιαφόρως μεταδατικῶς ἢ ἀμεταδάτως (πρὸλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου ἔτ. 1907-8 σ. 89 κέξ.). Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχη ὁ ἐρμηνευτὴς τῶν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀείποτε κατὰ τὴν ἐξέτασιν πρὸ ὀφθαλμῶν, διότι τοῦτο καὶ ἡ γνώσις τῆς μεταβολῆς τῶν ἐνεστωτικῶν θεμάτων καὶ τέλος ἡ πάντοτε συμβαίνουσα φυσικῶς, ὡς εἶπειν, μεταβολὴ τῆς σημασίας τῶν λέξεων δύνανται πολλάκις νὰ βοηθῶσιν ἡμῖν νὰ ἀνάγωμεν τὰς νέας λέξεις εἰς τὸν ἀρχαῖον καὶ γνωστὸν τύπον καὶ νοῶμεν αὐτὰς ὀρθῶς. Οὕτω λ. χ. λέγεται σήμερον ξεκινῶ μεταδατικῶς καὶ συννηθέστερον ἀμεταδάτως, τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ταυτόσημον σχεδὸν τῷ ἀπλῶ κινῶ. Καὶ ὁμοίως τὸ παλαιὸν ἐκκινῶ ἐδύλου ἐξεγείρω, ἐρεθίζω· ἐκ τούτου ἄρα προέκυψεν ἡ ἀμαυροτέρα σημασία τοῦ ἐγείρειν, ἐγείρεσθαι, ἐξορμαῖν - ἄσθαι, κινεῖν ἀπὸ τινος σημείου. Ὅμοίως ἔχει τὸ ἐκπίπτω = πίπτω ἐκ τῆς κοινωνικῆς μου θέσεως, ἀπόλλυμι τὴν περιουσίαν, τὴν ἀρχήν, τὸ ἀξίωμα κ.λ.π., ἔπειτα δὲ καὶ μεταδατικῶς = καταδιβάζω, ἐλαττώ τὴν τιμὴν πράγματος κλπ. Κατὰ ταῦτα ὁῦλον ὅτι αἱ τάξεις Β' καὶ Δ' τῶν ἀρχαίων συνθέτων, αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Γαρδίκου ὀρισθεῖσαι, δὲν δύνανται νὰ διακρίνωσιν πάντοτε ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τὴν σύμπτωσιν ταύτην μεταδατικῆς καὶ ἀμεταδάτου χρήσεως δὲν δύνανται νὰ ἔχη μεγάλην ἐφαρμογὴν καὶ σημασίαν σήμερον τὸ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ παρατηρούμενον, καθ' ὃ πολλὰ ῥήματα, ἀμετάβητα ὄντα ὅτε ἐλέγοντο ἀπλᾶ, μετεβάλλοντο εἰς μεταδατικά ὅτε συνετίθεντο μετὰ προθέσεως· πρὸλ. ἐρχομαι καὶ ὑπέρχομαί τινα, εἰσπλέω τὸν κόλπον, περιστάμαι τὸν λόφον κ.λ.π. (πρὸλ. Kühner—Gerth Α': 300), ἀφοῦ σήμερον τὰ πλείστα ῥήματα καὶ ἀπλᾶ καὶ σύνθετα διαφοροῦνται· πρὸλ. τρέχω ἀμεστ. ἀλλὰ καὶ μὴ με τρέχης μεταδτ., καὶ ξετρέχω μεταδ., ὅλον ξετρέχει τὰ γράμματα, τὴν δουλειάν

του. Τοῦτο δύναται νὰ ἔχῃ προέλθει καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐκτρέχω = τρέχω εἰς τὰ πρόσω, ἐξέρχομαι τρέχων, διότι φύσει ἐκ τοῦ ἐξέρχεσθαι τρέχοντα ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἡ ἔννοια τοῦ τρέχειν κατόπιν τινός, διώκειν τι, θηρεύειν, ζητεῖν, ἐπιμελεῖσθαι τινος κλπ.).

Β') ὅτι καθ' ἃ πρὸ πολλοῦ ἐδιδάχθη, πολλὰ ἀρχαῖα ῥήματα ἐκκληρονομήθησαν ἡμῖν μεταβεβλημένα κατὰ τὸ θέμα, πρὸλ. χαιρετῶ, ψηφῶ ἀντὶ χαιρετίζω, ψηφίζω, καὶ τάνάπαλιν ζωγραφίζω, σπάζω ἀντὶ ζωγραφῶ, σπιῶ. Καὶ ταῦτα ἄρα ἀνάγκη νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὁ ἐρευνητής, ἵνα μὴ ἀποδίδῃ μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν εἰς -ζω ἢ εἰς-ῶ τύπον αὐτῶν, ἀνάγκη δὲ ἐλευθέρως πολλὰ μεταβεβλημένα ῥήματα εἰς τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν τύπον καὶ ἐρμηνεύῃ αὐτὰ προσηκόντως, (πρὸλ. ξεφώνίζω ἀντὶ ἐκφώνῶ). Πρόσθετες ταῦτοις ὅτι καθ' ὃν τρόπον τὸ πάλαι τὰ μετὰ τῆς ἐκ σύνθετα, οὕτω καὶ νῦν τὰ μετὰ τῆς ξι - περατοῦνται εἰς διαφόρους καταλήξεις, οὐχὶ δὲ εἰς μίαν μόνον πρὸλ. ξεντερίζω, ξεκοιλιάζω, ξεκουβυριάζω, ξεμασταρώνω, ξεφορτώνω κ.λ.π. Καὶ ὡς πρὸς τὴν κατάληξιν ἄρα θὰ εἶναι ἡμῖν ἀδιάφορον, ἂν ταῦτα λήγωσιν εἰς -ίζω, -ιάζω, -ώνω, -εύω κ.τ.λ. Ἡ ποικιλία αὕτη ἐκκληρονομήθη ἡμῖν ἐπ' ἴσης ἀρχαίῳθεν.

Γ') ὅτι πολλάκις δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ὀρισθῇ, ἂν ῥημά τι δεδομένον εἶναι παρασύνθετον, ἦτοι παράγωγον ἐκ συνθέτου ὀνόματος, ἢ ἀπλῶς σύνθετον πρὸλ. ξεσκούφης, ξεσκουφώνω ἀλλὰ καὶ σκουφώνω ξεσκουφώνω, ξεκούκουλλος ξεκουκουλλώνω ἀλλὰ καὶ κουκουλλώνω ξεκουκουλλώνω· ἢ τρίτον ἂν ἐσχηματίσθῃ ἀμέσως ἐκ τῶν συμφραζομένων, ἦτοι ἐκ προθέσεως ἢ ἐπιρρήματος καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συντασσομένης πτώσεως, οἷον βοτανίζω ξεβοτανίζω, ἀνεμίζω ξανεμίζω, βρωμίζω ξεβρωμίζω, γενειάζω ξεγενειάζω, καρπίζω ξεκαρπίζω, φωλεύω ξεφωλεύω, χνοτιζώ ξεχνοτιζώ κ.τ.τ.· ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δύνανται τὰ ἐρμηνευθῆναι καὶ ὡς σύνθετα καὶ ὡς σχηματισθέντα ἐκ τῶν συμφραζομένων. (Περὶ τῆς δημιουργίας συνθέτων ἐκ τῶν συμφραζομένων πρὸλ. τὰ εἰρημένα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΙ', 239-242). Καὶ ἡ δυσκολία αὕτη ἐπαυξάνεται ἐτι μᾶλλον ὅταν τις ἀναλογισθῇ ὅτι πολλάκις ἀπλοῦν τι ῥήμα ἢ δὲν λέγεται πλέον σήμερον ἢ φέρεται μόνον ἐν διαλέκτοις, ἢν δ' ὅμως πρότερον εὐχρηστον, ἀγνο-

εἶται δὲ ἂν, ὅτε τὸ πρῶτον ἐλέχθη τὸ σύνθετον, ἐλέγετο ἔτι καὶ τὸ ἀπλοῦν καὶ δὴ ἂν εἶναι σύνθετον, ἢ ἂν ἐπλάσθη βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ παλαιοῦ, ἐκ συνθέτου ὀνόματος καὶ δὴ εἶναι παρὰ σύνθετον ἢ ἂν ἐκ τῶν συνεκφερομένων. Ἡ σημασία δὲν εἶναι πάντοτε ἀσφαλῆς ὁδηγὸς καὶ γνώμων: γιῶνω καὶ ξεγιῶνω, παρθενεύω καὶ ξεπαρθενεύω, σαβουρρίζω καὶ ξεσαβουρρίζω κ.τ.τ.

Ἔνεκα τῆς τοιαύτης δημιουργίας νέων συνθέτων κατὰ διάφορα πρότυπα συμβαίνει πολλάκις τὸ νέον σύνθετον ῥῆμα νὰ ἔχῃ ὅλως διάφορον σημασίαν τοῦ παλαιοῦ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν στοιχείων συντεθέντος τὸ πάλαι σύνθετου καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ὁμοίου· αἰτία τούτου ὅτι τὸ νέον δὲν εἶναι συνέχεια τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ νέον σύνθετον, πλασθὲν ὅλως ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἐκείνου. Πρὸβλ. ἐκμανθάνω ἀρχαῖον κατὰ τὴν Ζ' τάξιν καὶ ξεμαθαίνω νέον κατὰ τὴν β' συντεθὲν (ἰδὲ ἄνωτ. σ. 14), ἐκτυφλόω = κάμνω ἐντελῶς τυφλὸν καὶ ξετυφλώνω κ.λ.π.

Εἶπομεν ἄνωτέρω, ὅτι ἐν πολλοῖς ἀρχαιοῖσιν παραδοθεῖσιν ἡμῖν συνθέτοις ἢ σημασία τῆς προθέσεως κεῖται ἐπεσκοτημένη καὶ οὐχὶ αἰσθητὴ σήμερον ἡμῖν, ὅτι δὲ τὸναντίον ἢ δύναμις αὕτη εἶναι φανερωτέρα ἐν τοῖς νεωτέροις συνθέτοις. Διὰ ταῦτα προϋποτιθέμεντες γνωστὰ τὰ τοῦ κ. Γαρδῖκα ἀρχαῖα θέλομεν πρῶτον ὀλίγα τινὰ παραθέσει ἀρχαῖα σύνθετα, ἐν οἷς ἢ σημασία εἶναι ἀμυδρά, πολλῶν δὲ πλείονα νεώτερα, ἐν οἷς αὕτη φαίνεται οὕτω ζῶσα καὶ αἰσθητὴ ὥστε καὶ νὰ χρησιμεύῃ εἰς δημιουργίαν νέων συνθέτων.

Οὕτω λέγομεν ἀρχαιοῖσιν γδέχομαι, γδικοῦμαι, γλυτώνω, γλύω, ξαγγλιῶ ξαγγλίζω καὶ ξαγγλῶ (= ἐξαντλῶ), ξαγορεύω, ξαργῶ, ξαρέσκια, ξάρτια, ξάστερα, ξαστεριά, ξαφνικό. ξεδόχι (= ὑπολήμιον), ἐξηχος (ἰδὲ Ἀθηναῖς Τόμ. ΚΔ' σ. 61), ξεδηγῶ, ξέδρα (ὁ ἀπόπατος Ἠπ.), ξελέ(γ)χω ξελέματα, ξελέστατος, ξεμολογῶ, ξεικάζω καὶ ξεπεικάζω (ἐκ τοῦ ξεικάζω + ἀπεικάζω), ξεπνέω ἐξέπνεξεν ὁ ἄνεμος = ἐκόπασεν, ξεπνεματεύω (= ἐξομολογῶ), ξεπίτηδες καὶ κατ' αὐτὸ ξαπόστα, ξεπράσσω (= ἐκπράσσω, ὠφελοῦμαι Χίω), ξεργάζομαι (= ἐπιτηδεύομαι Αἴνω), ξερνῶ, ἐν Πόντῳ ξερῶ, ξεύρω, (ἐ)ξεστικός = ἐκπλαγής, ξεσταίνω - ομαι (= ἐξίσταμαι, ἐκθαμβοῦμαι), ξετάζω ξέταξι, ξετιμῶ, ξεφέρνω = ἐκπίπτω, ξεγῶ καὶ ξεξηγοῦμαι, ξεφεύγω,

ξιχνιάζω (Κάλυμν. καὶ Κύπρ.), ξολοθρεύω, ξορκίζω, έξουσία, ξουφλιάζω = έξοφλῶ (Θράκη), ξορίζω κ.τ.τ.

Μετὰ τοῦτο παραλαβόντες ὡς βάσιν τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Γαρδίκια καταλεχθείσας τάξεις τῶν μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης συνθέτων ῥημάτων έξετάζομεν ταύτας κατὰ σειράν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἤτοι:

Α') ὅπως τὸ πάλαι ἐλέγετο έξαγγίζω = έξ ἀγγείου έξάγω τι, ἐκφαλαγγίζω = έξέρχομαι ἐκ τῆς φάλαγγος, ἐκστομίζω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ στόματος, έξορίζω = ἐκβάλλω ἐκ τῶν ὀρίων, ἐκχορδοῦμαι = έξέρχομαι ἐκ τῶν χορδῶν, έξανέψιοι, έξάδελφοι = οἱ έξ ἀδελφῶν, οἱ έξ ἀνεψιῶν ὄντες κ.λ.π., οὕτω καὶ σήμερον λέγομεν ξηγκιστρῶνω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ ἀγκίστρου.

Ξαφεντεύω = ἐκβάλλω ἀπὸ τὰ ἀφεντικά.

Ξεβορκώνω = (Κύπρ.), έξέρχομαι ἐκ τοῦ βόρκου, βορβόρου.

Ξεβουγιάζω = έξάγω τὴν κριθὴν ἐκ τῆς βούας (Νισύρη).

Ξεγενεύω (Τσουμέρκ.) = έξέρχομαι ἐκ τοῦ γένους, ἀποξενοῦμαι, ἐν Ἰακρία δὲ ξεγενειάζω = ἐκβάλλω ἐκ τῆς γενεᾶς, φονεύω.

Ξεγλυσπώνου (Λέσθ.) = έξάγω ἐκ τῆς λάσπης (εἴλυσπάομαι).

Ξεγουγίζω (Κάρπ.) = ἐκβάλλω τὰς ἀκαθαρσίας ἐκ τοῦ ἀγωγιοῦ.

Ξεδιχτιζω = έξέρχομαι ἐκ τῶν δικτύων, περιπλοκῶν (Σάμο).

Ξεδοντίζω = ἀφαιρῶ τὰ παρὰ τοὺς ὀδόντας φαγητά.

Ξεδοξαρίζω = ἐκβάλλω τὰς χορδὰς τοῦ δοξαρίου, φθείρω.

Ξεκακκαβώνω (Ἠπ.) = έξάγω ἐκ τῆς κακκάθης τὸ φαγεῖ.

Ξεκαναλίζω = έξέρχομαι ἀπὸ τὸ κανάλι.

Ξεκαρυδίζω (Κυπρ.) ἐκβάλλω τὸν βάμβακα ἀπὸ τὸ καρῦδι του.

Ξεκατεργώνω = ἀφαιρῶ ἀπὸ τοῦ κατέργου τοὺς ἤλους.

Ξεκατουνίζω (Κυθήρ.) = έξέρχομαι ἐκ τῆς κατοῦνας καὶ μεταδίνω εἰς ἄλλην, μεταβάλλω κατοῦναν, κατοικίαν.

Ξεκαυκαλίζω καὶ — λιάζω = ἐκβάλλω ἀπὸ τὰ καύκαλα (τὴν χελώνην, τὸν κοχλίαν).

Ξεκηπίζω (καὶ ξεκηπίσματα) = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ κήπου τὰ γηράσαντα λαχανικά.

Ξεκκλησιάζω = ἐκβάλλω ἐκ τῆς ἐκκλησίας.

Ξεκλαρίζω = ἐκβάλλω ἐκ τῶν κλαρίων τὸ θήραμα.

Ξεκληρώνω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ κλήρου, ἀποκληρῶ.

ξεκοιλειοῦμαι = ἐκβάλλω ἐκ τῆς κοιλιᾶς, ἐμῶ.

ξεκοιτάζω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς κοίτης.

ξεκοκινιάζω = ἀφαιρῶ ἐκ τῶν κοκκίων τὸ κρέας.

ξεκονεύω = ἐξέρχομαι ἀπὸ τὸ κονάκι, ἀλλάσσω κατοικίαν 1).

ξεκορφίζω - ομαι = ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ κόρφου, κόλπου.

ξεκυτταρώνω (Κύθν.) = ἐκβάλλω ἀπὸ τὸ κυττᾶρι τὸ ἐμβρυον.

ξελαιμίζω (καὶ ξεγουλιάζω) = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ λαιμοῦ.

ξελαγκαδιάζω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς λαγκάδας, ἀπὸ τὰ λαγκάδια.

ξελακκιάζω = ἐκβάλλω ἐκ τῶν λάκκων.

ξελιμανίζω = ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ λιμένος.

ξελιμπίζω (Λακων.) = ἐξάγω τὸ ἔλαιον ἀπὸ τὸ λιμπί.

ξελινίζω (Ἀθίξ καὶ Βελθεντῶ) = ἐξάγω ἐκ τοῦ λίνου τὸν σπόρον διὰ κτύπων.

ξελογγιάζω καὶ ξελογγώνω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ λόγγου τοὺς θάμνους, καθαρίζω αὐτὸν πρὸς ἐμφύτευσιν.

ξεμανδρίζω = ἐξάρω ἐκ τῆς μάνδρας.

ξεμιτώνω = ἐξάγω τοὺς στήμονας ἀπὸ τῶν μίτων (Τσουμέρκ.).

ξεμπουκάρω = ἐκβάλλω ἢ ἐξέρχομαι ἐκ τῆς μπούκας, ἐκρέω ἐπὶ ὑδάτων, ἀνέμων.

ξενερίζω = ἐξέρχομαι, ὑπερέχω ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος 2).

ξενομίζω = ἐξάγω ἢ ἐξέρχομαι ἐκ τῆς νομῆς, ἐκ τῆς πατρίδος εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἔπειτα ἐκδιώκω, πλανῶμαι.

ξεπαχνίζω = ἀφαιρῶ ἐκ τῆς πάχνης τὰ ἐναπομένοντα περιττά.

1) Τῆς λέξεως ταύτης κονάκι (Τουρκ. Konak) τὸ τελευταῖον -ακι ἐξελήφθη ὡς κατάληξις, ὅποια ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς ἡμῶν εἰς -ακι, σπιτάκι, παιδάκι, τραπεζάκι, φαγάκι κλπ. καὶ δὴ ὅπως ἐλέγετο παιδάκι - παιδεύω, χαδάκι - χαδεύω κττ. ἐλέχθη καὶ κονάκι κονεύω ὡς ἀπὸ πρωτοτύπου τινός, οἷον κονί.

2) Περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἐλέχθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ξε + νερό - ξενερίζω, ἀλλὰ κατὰ συγκατῆν ἐκ τοῦ *ξενονερίζω - ξενερίζω. Ἐπειδὴ δ' ὅμως λέγεται οὐ μόνον ἐπὶ ἰχθύων, ὅσοι πολλακίς ἐξανακολυμβῶσιν, ἐξαναδύονται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐξω καὶ ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, λ. γ. ἐπὶ τῶν δελφίνων, τῶν φαικῶν, τῶν κεφάλων κ λ.π. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὑφάλων ὅσοι κατὰ τὰς κυμάνσεις τῶν ὑδάτων ἐπιφαίνονται, ἐξέρχονται τρόπον τινὰ ἐκ τοῦ ὕδατος, ἡ ἔρμηνεῖα αὐτοῦ ἐκ τοῦ ξενονερίζω εἶναι ἄτοπος. Πρόσθετες ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων λεγόμενον ξενονερίζω φίνεται ἀνοίκειον. Μήπως γινώσκωμεν οἱ ἄνθρωποι τίνα τὰ ἴδια ἐκάστου ἰχθύος ὕδατα, ὥστε νὰ λέγωμεν, ὅτι καὶ μετέδρασαν εἰς ξένα, ἐξενονερίσαν;

ξεπορτίζω = εκβάλλω και εξέρχομαι από την πόρταν (πρδλ. ἐκ-
θυρίζειν παρ' Εὐσταθίου).

ξεπουγγίζω = λαμβάνω, εξάγω από το πουγγί.

ξεργώνω = εξάγω τινά εκ του έργου του, παρακωλύω να έρ-
γάζεται.

ξερματίζω = εξέρχομαι από την βεματιά.

ξεσακκουλιάζω = εξάγω εκ της σακκούλας, πληρώνω.

ξεσελλίζω = εκπίπτω από την σέλλαν, κλίνω προς το έτερον μέ-
ρος· ξεσελλώνω δὲ αφαιρώ την σέλλαν, αποσάττω.

ξεσκαρίζω = εκβάλλω, απομακρύνω από της εσχάρας, εκδιώκω
από το σκαρί (εσχάρα, φωλεά) το θήραμα.

ξεσκοπίζομαι = εξέρχομαι εκ του σκοποῦ (Κύπρ.).

ξεσπιτίζω και ξεσπιτώνω = εκβάλλω εκ της οικίας, του σπιτιου.

ξεσταδλίζω (Κύπρ.) = εκβάλλω εκ του σταδλου, καθαρίζω αυτόν.

ξεσταλίζω = εξάγω τα ποιμνια εκ της σταλίστρας.

ξεστηθίζω = (Νίσυρ.) = λέγω από στήθους.

ξεστομίζω = εκβάλλω εκ του στόματος.

ξεστρατίζω = εξάγω, παράγω εκ της στρατας, της ευθείας οδοῦ.

ξεταφιάζω = εξάγω εκ του τάφου (λ. γ. ὀστᾶ).

ξετοπίζω - ομαι = εκβάλλω, εξέρχομαι εκ του τόπου, εξορίζω.

ξετροπώνω και ξετροπῶ = εκβάλλω, εξέρχομαι εκ της τρύπης.

ξετσικκαλιάζω = αφαιρώ από το τσικκάλι.

ξετουλουπώνω 1) = εξέρχομαι εκ της τολύπης, εμφανίζομαι αἴ-
φνης. 2) εκβάλλω τὰς τολύπας, τὰς τρίχας.

ξεφραρίζω = εκφεύγω εκ του φάρους, επί των ιχθύων (Λακων.).

ξεφουκαρώνω = εξέρχομαι εκ της θήκης, από το φουκάρι.

ξεφουσταλέρνω = εξέρχομαι, απαλλάσσομαι της φούστουλας,
κινδύνου τινός.

ξεφουρνίζω = εξάγω από τον φουρνον.

ξεφυλίζω και ξεφυλῶ = εκπίπτω εκ της φυλής, εκ του γένους
(Πόντ.).

ξεφυλακίζω και ξεφυλακώνω = εκβάλλω από της φυλακής,
του δεσμοτηρίου, απολύω.

ξεφωλεύω = λαμβάνω (φά) εκ της φωλεας, ξεφωλιάζω δὲ = λαμ-
βάνω τον φῶλον και δη φθείρω την φωλεάν.

ξεχειλίζω = ἐξέρχομαι ὑπὲρ τὰ χεῖλη τοῦ ποτηρίου.

ξεχνοτίζω (Χίφ) = ἐξέρχομαι, ἀπομακρύνομαι ἀπὸ τῶν χνότων τινός, ἀπομακρύνομαι, φεύγω.

ξεχονδρίζομαι = ἐξέρχομαι ἐκ τῶν χονδρῶν, χυδαίων τρόπων, ἀποδᾶλλω αὐτούς, ἐξευγενίζομαι, μορφώνομαι.

ξεχρεώνω = ἐξέρχομαι, ἀπαλλάσσομαι τοῦ χρέους.

ξεχωριατεύω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς τῶν χωριατῶν φύσεως, ἀποδᾶλλω αὐτήν, ἐξευγενίζομαι.

ξεχωσιάζω = λαμβάνω ἐξάγω ἀπὸ τὴν χωσιάν, κρύπτην.

ξεορμίζω (Κρήτη) = ἐκδᾶλλω, ἐκδιώκω ἀπὸ τοῦ ὄρμου, καὶ καθολικώτερον ἐνοχλῶ.

Β'.) Ἡ δὲ δευτέρα τάξις καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲν ἦτο πολὺ πλουσία καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν λίαν σπανία ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα ἀπέβη. Καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἐλέγετο τότε ἐξωκεανίζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸν ὠκεανόν, ἐξακρίζω = ἀνέρχομαι εἰς τὰς ἄκρας, οὕτω καὶ σήμερον ξακρίζω = ἀνέρχομαι ἐπὶ τὰς ἄκρας τῶν δένδρων (Ἡπ.).

ξεκαμπίζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸν κάμπον, φέρω εἰς τὸν κάμπον (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ), ἔπειτα καθόλου φεύγω.

ξεκλωνίζομαι (Τσουμέρκ.) = ἀνέρχομαι εἰς κλώνους δένδρου δυσαναβάτους.

ξεμυτίζω (Ἡπ.) = ἀναβαίνω εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους, εἰς τὴν μύτην.

ξεπελαγιάζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸ πέλαγος, μεταφρ. ἀνοίγομαι εἰς δαπάνας.

ξεοραχιάζω (Τσουμέρκ.) = ἐξέρχομαι εἰς τὴν βράχιν, ἔπειτα καὶ ἐξαιρῶ, λ.χ. τὴν βράχιν διὰ θαρμῶν, δέρω.

Γ'.) ὅπως τὸ πάλαι ἐλέγετο ἐξαιματίζω = ἀφαιρῶ τὸ αἷμα, ἐξαφρίζω, ἐξεντερίζω, ἐκκοκίζω, ἐκνευρίζω, ἐκχυλίζω, ἐκχυμίζω κτλ., οὕτω καὶ σήμερον λέγομεν ξανθρωπίζω = ἀφαιρῶ τὸν ἀνθρωπισμόν.

Ξαιθαλίζω ἐν Ἡπεύρῳ δὲ καὶ Ἀμφίσσῃ ξαιθάλλω (ἐξ-αἰθάλλω) = ἀφαιρῶ τὴν αἰθάλην, ἵνα τὸ πῦρ ἀνάπτῃ (ῥῆμα αἰθάλλω καὶ ἐξ ιθαίλλω δὲν παρεδόθη ἡμῖν διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως· ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀληθῶς ἀρχαίον, μαρτυρεῖ σαφῶς ὁ σχηματισμὸς αὐτοῦ).

Ξαιθερίζω = ἐξάγω, λαμβάνω τὸν αἰθέρα, τὸ λεπτόν τοῦ ἀλεύρου κοσκινίζων αὐτὸ διὰ τοῦ λεπτοῦ κοσκίνου.

Ξαιματίζω (Κόθν.) = αφαιρῶ τὸ αἷμα, ξαιματώνω δὲ = αἱμάσσω, ὅπερ ἐν Καλύμνῃ ἀρχαιοτροπώτερον ξαιμάσσω λέγεται.

Ξαμπελίζω (Κέρκ.) = ἐκβάλλω, ἐκριζῶ τὴν ἀμπελον, ἐν Κεφαλλ. ξαμπελώνω.

Ξανεμίζω = ἐξάγω τὸν ἄνεμον, καὶ ἐξέρχεται ὁ ἄνεμος, λ. γ. «τὸ ἀσκὶ ξανεμίζει».

Ξαραχνιάζω, ἐν Αἴνῳ ξαραχνίζω = αφαιρῶ τὰς ἀράχνας.

Ξαργίζω (Κάρπ.) = αφαιρῶ, ἀποκόπτω τοὺς ἀργούς, τὰ ἀργὰ κλήματα τῆς ἀμπέλου.

Ξαρμυρίζω = αφαιρῶ τὴν ἀλμύραν.

Ξαρματώνω = αφαιρῶ τὰ ἄρματα, ἀφοπλίζω.

Ξαφορίζω = αφαιρῶ τὸν ἀφορισμόν.

Ξαφρίζω = αφαιρῶ τὸν ἀφρόν· λ. γ. ξάφρισε τὸ τσικάλι, τὸ κρέας.

Ξαφρογαλιάζω (Κρήτ.) = αφαιρῶ τὸ ἀφρόγαλα.

Ξαχαλίζω = ἐκβάλλω τὰ ξάχαλα, σκύδαλα διὰ τοῦ κοσκίνου.

Ξαχερίζω = ἐκβάλλω τὰ ἄχυρα, χωρίζω αὐτά, λιχμίζω (Κάρπ.).

Ξεαχνίζω (Ἀδριανουπ.) = ἐκβάλλω τὴν ἄχνην ἢ τὸν ἄχνον = ἀτμόν, στεγνώνω.

Ξεδαβουλίζω (Κρήτ.) = ἐξάγω τὸ βαβούλι, τὸ μῆλον τοῦ βάμβδακος ἐκ τῆς κάλυκος.

Ξεβλασταρώνω καὶ ξεβλαστίζω = φύω βλαστάρια, βλαστούς.

Ξεδολίζω (Κεφαλλ.), ἐξαρθρῶ μέλος τοῦ σώματος.

Ξεδοτανίζω = ἐκβάλλω τὰς βοτάνας, λέγεται καὶ ξεχορτίζω καὶ ξεχορτιάζω.

Ξεδουτυρίζω καὶ ξεδουτυριάζω = ἐξάγω τὸ βούτυρον ἐκ τοῦ γάλακτος.

Ξεβραχιονίζομαι (Πελοπ.) = ἐξάγω τοὺς βραχίονας ἔξω τῶν χειρῶν τοῦ ἱματίου, ἔνα ἐργάζομαι ἀνέτως· τοῦτο ἀλλαχοῦ λέγεται ἀνασκουπώνομαι. ἐν Κρήτῃ δὲ ἀναμπουκώνομαι = αἶρω πρὸς τὰ ἄνω καὶ κομβώνω, στερεώνω ἐκεῖ διὰ κόμβου τὰς χειρῶν τοῦ ἱματίου μου, καὶ τοῦτο κατὰ μετὰθεσιν ἀντὶ ἀνα-κουμβώνομαι.

Ξεβρουχιάζω (Ἰκαρ.) = αφαιρῶ τὸν βρόχον.

Ξεβροχιάζω (Κουτάλη παρὰ τὴν Κ/πολιν) = αφαιρῶ τὰ βράγγια τῶν ἰχθύων (κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸν βρόχον ἀντὶ ξεβραχιάζω).

ξεβρωμίζω=ἀφαιρῶ τὰ κακῶς ὄζοντα, ὅσα βρωμοῦν.

ξεγανώνω=ἀφαιρῶ τὸ γάνωμα τοῦ λέβητος, τῆς χύτρας, πρὸς δὲ καὶ διὰ τινος ἐδέσματος ἀφαιρῶ τὴν γάναν, λέγεται καὶ ξεγανιάζω.

ξεγενειιάζω=ἐκβάλλω τὰ γένεια.

ξεγιώνω=ἀφαιρῶ τὸν ἰόν, ἐν Καλύμνῳ ξεζώνω ἀντὶ ξεγιώνω.

ξεγκαθίζω (Λέρῳ)=ἀφαιρῶ τὰς ἀκάνθας.

ξεγλωσσίζω=ἀφαιρῶ τὴν γλῶσσαν (Ἦπ.).

ξεγλωσσιάζω=βγάζω τὴν γλῶσσαν μου μάτην συμβουλευῶν.

ξεγνοιιάζω=ἀφαιρῶ, ἀποβάλλω τὴν ἔγνοιαν, τὰς φροντίδας.

ξεγοφιάζω=ἐξαρθρῶ, καταπονῶ, κυρίως ἀφαιρῶ τοὺς γόμφους.

ξεγωνιάζω (Χίῳ)=ἐκβάλλω, λαμβάνω τὴν γωνίαν τοῦ ἄρτου, τὸ κύταλον.

ξεδαυλίζω (Ἀθήν.)=ἀφαιρῶ τοὺς δαυλοὺς ἐκ τῆς πυρᾶς.

ξεδιαχνίζω=ἐκβάλλω τοὺς ἀχνούς, τὰς ἀναθυμιάσεις, τὰς ἀκαθαρσίας.

ξεζαρίζω=ἀφαιρῶ τὴν ζάραν (=ὄρον) ἐκ τοῦ γάλακτος.

ξεζαχαρώνω=ἐκβάλλω τὴν ζάχαριν.

ξεζιμαρώνω=ἐκβάλλω τὸ ἀσμάρι=ἔσμον, ἐπὶ μελισσῶν.

ξεζουμίζω=ἐξαιρῶ, ἐκθλίβω τὸν ζωμόν, ἐν Οἰνῳ ξεζουμιιάζω.

ξεζουρώνω=ἀφαιρῶ τὴν ζούραν, καθαρίζω.

ξεζυμαρώνω=ἀφαιρῶ τὴν ζύμην, ἐπὶ τοῦ μυλῶνος.

ξεθειίζω καὶ ξεθεώνω=βγάζω τὸν θεὸν τινός, καταβάλλω, καταπονῶ.

ξεθεμελιώνω=ἀφαιρῶ τὰ θεμέλια.

ξεθρακίζω (Κύθῳ), ἐν Λάστῳ δὲ ξεθρακιάζω=ἀφαιρῶ τὴν σποδόν, τὴν ἀνθρακίαν, ἵνα τὸ πῦρ ἀνάπτη. Ἐν Κρήτῃ μεταφορ.=ἐξαιρῶ τοὺς λίθους ἐκ τοῦ ἀγροῦ καθιστῶν αὐτὸν καλλιεργήσιμον.

ξεθρακώνω (Κύθῳ)=ἀναδιφῶν ἀνακαλύπτω τι. Ἐν Τσουμέρκ.

ξεθρακουνιάζω=ξαιθάλλω, (ἀνθρακωνιά).

ξεθυμαίνω=ἀποβάλλω τὸν θυμόν, ἐπὶ οἶνοπνεύματος κ.τ.τ.

ξεθυμώνω=ἀποβάλλω τὸν θυμόν, τὴν ὀργήν, ἐπὶ ἀνθρώπων.....

ξεθωριάζω, (ἐν Δαρδανελ. δὲ ξεθωριίζω)=ἀποβάλλω τὴν θωριάν, τὴν ὄψιν, τὸ χρῶμα.

Ξεκακίζει (ὁ καιρός)=ἀποβάλλει τὴν κακίαν, βελτιοῦται, ἐπὶ δὲ τῶν, ζήων, ἀνθρώπων ἀναλαμβάνοντων λέγεται ξεκακώνει = ἀποβάλλει τὴν κακὴν κατάστασιν, ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς. Ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ λέγεται ὄνομα ὁ κακουρὲς=ὁ κακός, ἀσθενής καὶ ἐκ τούτου ῥήμα ξεκακουρώνω = γίνομαι πλούσιος, ἰσχυρὸς κττ.

Ξεκαναί(θ)ουρίζω (Κύπρ.)=λαμβάνω τὰ σπέρματα τοῦ κανάβου.

Ξεκαρδίζω (ἐν Σάμῳ ξεκαρδιάζω)=ἐξάγω, ἀφαιρῶ τὴν καρδίαν, πρβλ. ξεκαρδίστηκα ἀπὸ τὰ γέλια.

Ξεκαπνίζω=ἀφαιρῶ τὰς καπνιές.

Ξεκαρπίζω=ἐξάγω καὶ οὕτω λαμβάνω τὸν καρπὸν, ὅ,τι θεωρεῖται ὡς καρπός, κέρδος, ὄφελος.

Ξεκαρφώνω=ἀφαιρῶ τὰ καρφία.

Ξεκασιδιάζω=ἀφαιρῶ τὴν κασίδα, ἀπαλλάσσω, θεραπεύω.

Ξεκαταροιάζομαι=ἀποβάλλω τὴν καταρροήν, παύομαι ὄν καταρροϊκός.

Ξεκαταρραχιάζω (Ζαγορ. Ἡπ.)=διὰ πληγῶν ἐξαρθρῶ τὴν ῥάχιν, ἐν Κρήτῃ ξεκατινιάζω, διότι αὐτόθι ἡ ῥάχις καὶ κατίνα (cattina)=διὰ φορτίου, πληγῶν ἀφανίζω τὴν ῥάχιν τοῦ ζήου, ἀνθρώπου κ.λ.π.

Ξεκαυκαλίζω=ἐκβάλλω τὸ καύκαλον τῶν ἄρτων, ἐν Σύμῃ ξεκαυκαλώνω=ἀποκόπτω τὸ καύκαλον, τὴν κεφαλὴν τινος.

Ξεκεντριίζω = ἐκβάλλω τὸ κέντρι=τὸ ἐμβόλιον, ἐν Λακωνίᾳ=ἐβγήκε τὸ κεντρί (=ὁ μοχλός) τοῦ μύλου καὶ οὕτως ἐστάθη ὁ μύλος.

Ξεκεραμιδώνω=ἀφαιρῶ τὰς κεραμίδας.

Ξεκεφαλίζομαι=ἀπόλλυμι τὴν κεφαλὴν μου, τὸν ἀρχηγόν μου. Ἐν Σύμῃ ξεκεφαλιώνω=ἐκβάλλω, φύω κεφαλὴν, λ. χ. τὸ σιτάρι ἐξεκεφάλιωσε, ἐν Ἀδριανουπόλει=βγάζω τὸ κεφάλι, περαίνω ἔργον τι δύσκολον.

Ξεκλαδίζω (Σύμῃ)=ἀφαιρῶ τοὺς περιττοὺς κλάδους.

Ξεκλερεύω (Νισύρῳ) ἀλλαχού ξεκληρίζω καὶ ξεκληρώνω (Καλύμνῃ)=ἀφαιρῶ (λ. χ. ὁ Χάρως), ἀπόλλυμι, τὴν κλήραν, τὴν γενεάν.

Ξεκοιλιάζω=ἀφαιρῶ τὴν κοιλίαν, τὰ ἔγκατα, τὰ ἐντόσθια.

Ξεκοκκωνίζω (Κύπρ.) ἀφαιρῶ τὸν κόκκωνα, τὸν κόκκον, τὸν σπόρον τοῦ βάμβακος.

ξεκονιδιάζω και ξεκονιδίζω, ἀφαιρῶ τὰς κόνιδας, ὁμοίως λέγεται ξεκοριάζω, ξεψειρίζω, ξεψυλλίζω.

ξεκοπρίζω=ἀφαιρῶ τὴν κόπρον, καθαρίζω· πρβλ. καὶ ξεσκατίζω.

ξεκοντακιάζω=ἀφαιρῶ τὸ κοντάκι τοῦ ὄπλου, πρβλ. καὶ τὸ παραξεκοντακιάζει=τὸ παρακάνει, ὑπερβάλλει.

ξεκορακιάζω=ἀφαιρῶ τὸν κόρακα, πάθημα τῶν χοίρων· πρβλ. καὶ ξεκορυάζω=ἀφαιρῶ τὴν κόρυζαν.

ξεκορασεύω=ἀφαιρῶ τὴν ιδιότητα τοῦ κορασίου· πρβλ. καὶ ξεπαρθενεύω.

ξεκορδίζω=ἀφαιρῶ τὰς κόρδας, φθείρω.

ξεκορνιαχτίζω=ἐκβάλλω τὸν κοριορτόν, πρβλ. καὶ ξεσκονίζω.

ξεκορυάζω=ἀφαιρῶ τὴν κόρυζαν, πάθημα τῶν ὀρνίθων.

ξεκορφιάζω=ἀφαιρῶ, διορθῶ τὰ τοῦ κόλπου τοῦ ἱματίου, τὸν κόρπον.

ξεκορφίζω=ἀφαιρῶ, κόπτω τὴν κορυφήν.

ξεκουδουνίζω (Κρήτη)=ἀφαιρῶ τοὺς κώδωνας τῶν ποιμνίων.

ξεκουκκίζω=ἀφαιρῶ τοὺς κόκκους καὶ ξεκουκκουδίζω=ἀφαιρῶ τὰ κουκκούδια τῶν καρπῶν.

ξεκουκουλλώνω=ἀφαιρῶ τὴν κουκούλαν, ξεκοι κούλλωμα=ἡ ἀφαίρεσις τοῦ καλύμματος καὶ ἡ ἐπανάστασις.

ξεκουκκωνίζω=ἐξάγω τοὺς κόκκωνας, τοὺς κόκκους, (τοὺς πυρήνας τῶν ἐλαίων), καθαρίζω.

ξεκουλλουκώνω (Αἰγίω)=κόπτω τὰ κουλλούκια, τοὺς ἀργούς τῆς ἀμπέλου κλάδους. Ἐν Κρήτῃ λέγεται μονολογῶ=συλλέγω καὶ κόπτω τοὺς μόνους, τοὺς ἀνευ σταφυλῆς κλάδους τῆς ἀμπέλου.

ξεκουρβουλώνω=ἐκβάλλω τὰ κούρβουλα.

ξεκουτροκίζω=ἐκβάλλω τὴν κούτραν, τὸν κούτριαν, τὸν αὐχένα.....

ξεκυπερίζω=ἐξάγω τὴν κύπερην, κύπειρον.

ξεκυταλώνω=ἀφαιρῶ τὸ κύταλον τοῦ ἄρτου.

ξεκωλιάζω (Κεφαλλ.), ξεκωλώνω=ἀφαιρῶ τὸν κῶλον, τὴν βάσιν, τὸ θεμέλιον καὶ ὃν ξεθεμελιώνω=καθιστῶ ἀδύνατον, καὶ -ομαι=γίνομαι ἀδύνατος.

ξελαδώνω=ἐκβάλλω, φέρω εἰς φῶς τὸ λάδι.

ξελαιμίζω καὶ ξελαιμιάζω καὶ ξελυγκίζω=ἐκβάλλω, εὐ-

ρόνω τὸν λαίμῳ τοῦ φορέματος.

ξελαρυγγίζομαι=ἐκβάλλω τὸν λάρυγγά μου, ὁμοίως ξελυγκίζομαι=ἐκβάλλω τὸ λύγκι μου.

ξελαρτίζω (Κύπρ.)=ἀφαιρῶ τὸ λαρδί (lardum) τινός.

ξελεπίζω=ἀφαιρῶ τὰ λέπια καὶ ξελεπιάζω=ξεφλουδίζω.

ξελουθρακιάζω (Κρήτη)=ἀφαιρῶ τοὺς λουθράκους (κρότωνα) ἐκ τῶν ποιμνίων.

ξελογιάζω=ἀφαιρῶ τὸ λογικόν τινος.

ξελουχᾶ=ἐκπέμπει λόγγας, φλόγγας (Λέσβ.), ξελοχίζει ἐν Κρήτῃ.

ξεμαλλιάζω καὶ ξεμαλλιαρίζω=τίλλομαι.

ξεμανικίζω=ἐκβάλλω τὰς μανίκας τοῦ ἱματίου. Ἐν Κρήτῃ ξεμανικιώνω=ἐξέρχομαι εἰς φῶς, εἰς τὸ μέσον, φαίνομαι, ὡς περ αἱ ὠλένας τοῦ ἐκβάλλοντος τὰς μανίκας, χειρίδας.

ξεμασκαλίζω (Λακων.) ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω πλημμελῶς τοὺς κλάδους δένδρων.

ξεμασκαρώνω=ἀφαιρῶ τὴν μάσκαν, τὸ προσωπεῖον, ἀποκαλύπτω, ἐλέγχω τινα.

ξεμασταρώνω. ἀφαιρῶ, θλίβω τοὺς μαστοὺς, τὰ μαστάρια. Ἐν Λακωνίᾳ δὲ ξεμαστώνω=κόπτω, ἀφαιρῶ τοὺς ἀπεξηραμμένους κλάδους.

ξεμματίζω=ἀφαιρῶ τὰ ὄμματα, ἐπὶ κυάμων ἀφαιρῶ τὸ μέλαν, ὃ ὡς ὀφθαλμὸς ἐκλαθάνεται, ἐπὶ δένδρων ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω κλαδία τινά, ὡς ὀφθαλμοὺς θεωρούμενα.

ξεμαχαιρώνω=ἔλκω, σύρω τὴν μάχαιραν, πρὸς καὶ ξεσπαθώνω.

ξεμερο(ι)δίζω (Τήλω)=ἀφαιρῶ τὰ μέλη, κατασπαράττω.

ξεμεσάζω—κόπτω τὴν μέσην, τὴν ὀσφύν, ἐξαρθρῶ.

ξεμισάζω=λαμβάνω, ἐκτελῶ τὴν μισὴν ἐργασίαν.

ξεμουνιαζώ (Κεφαλλ.) ἐπὶ ζώων μετὰ τὸν τοκετόν, καὶ ἰδίᾳ ὅταν παύηται γὰ γεννᾶ.

ξεμουσουδιάζω=ἀφαιρῶ τὰ μουσουδία, τὰ χαρακτηριστικὰ τινος, παραμορφῶ τὸ πρόσωπον. Ἐν Ἠπείρῃ λέγεται τοῦτο ξεμουτσουνιαζώ. τὸ δὲ μέσον ξεμουτσουνιαζομαι=ἀποβάλλω τὸ πρόσωπόν μου, ταπεινοῦμαι, καταισχύνομαι.

ξεμουτρίζω καὶ ξεμουτρώνω=ἐκβάλλω εἰς φῶς τὸ μοῦτρον, τὸ πρόσωπον, ἐμφανίζομαι, πρὸλ. ξεμυτίζω.

ξεμουχλιάζω=ἀφαιρῶ τὴν μούχλαν, τὸν εὐρώτα.

ξεμπαμπακίζω=ἐκβάλλω τὸν βάμβακα ἐκ τῆς κάλυκος αὐτοῦ.

ξεμποστανιάζω=ἀφαιρῶ, καταστρέφω τὸ μποστάνι, τὰ λάχανα τοῦ κήπου.

ξεμπουμπουκώνω ἐπὶ φυτῶν=ἐκφύω μπουμπούκι.

ξεμπρατσώνω=ἐκβάλλω, φανερόνω τὰ μπράτσα (= τοὺς βραχίονας), ἔπειτα αὐξάνω τι (Χίω).

ξεμπραττάρω (brattare) ἀφαιρῶ τὰ μπράττη, τὰ κωλύματα τὰ προσκόμματα, φέρω εἰς πέρας ἔργον τι.

ξεμπροσταριάζω=ἀφαιρῶ τὰ παλαιὰ μπροστάρια (ἐπὶ ὑποδημάτων) καὶ ἐπιρράπτω ἄλλα.

ξεμυάζω (Χίω)=διώκω τὰς μυίας, ἐν Κρήτῃ ξεμυγίζω=ταράττω, σοθῶ.

ξεμυαλίζω=ἀφαιρῶ τὰ μυαλά, τρελλαίνω, καὶ ἐκ τούτου ὀνομαζέμυαλος (Ζάκ.).

ξεμυξίζω καὶ ξεμυξιάζω=ἀποσμήχω τοὺς μυκτῆρας.

ξεμυτίζω=ἐκβάλλω τὴν βίνα, τὸ πρόσωπον, ἐμφανίζομαι, ἐν Ἠπ.=ἀναθαίνω εἰς τὴν κορυφὴν ὄρουσ.

ξενευρίζω καὶ ξενευρώνω=ἐξαιρῶ τὰ νεῦρα, τὴν δύναμιν.

ξενεφριάζω καὶ ξενεφρίζω=ἀφαιρῶ, σπάζω τὰ νεφρά τινος.

ξενοίζω (Κοτυώρ.)=ἀφαιρῶ τὸν νοῦν τινος, ξενοϊσμένος=ἐκφρων. Ἐν Πόντῳ=ἀποβάλλω τὸ πνεῦμα, ἀποθνήσκω.

ξεντερίζω καὶ ξεντεριάζω=ἐξάγω τὰ ἔντερα.

ξενουσιάζω (Τσουμέρκ.)=ἀφαιρῶ τὸν νοῦν τινος (ξενούσης κατὰ τὸ χασονούσης).

ξενυχιάζω=ἀποκόπτω τοὺς ὄνυχας, ἐν Μεγίστῃ ξενυχιώνω.

ξεξυλίζω=ἀφαιρῶ τὰ ξύλα, τὸν φλοιόν, καθ' ὅλου τὰ ἀχρηστὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἵνα σπείρω αὐτόν.

ξεξυπνίζω=ἀφυπνίζω, πρὸλ. καὶ (ἐ)ξυπνίζω καὶ ἐκ τούτου ξιπνῶ=ἐγείρω ἐκ τοῦ ὕπνου.

ξορνεάζω=διώκω τὰ ὄρνεα.

ξεπαννιάζω (Πελ.)=ἀφαιρῶ τὰς πάννας τῶν ἀραχνῶν, ξαραχνιάζω

ξεπανουκλιάζω = ἀπαλλάσσω τῆς πανούκλας.

ξεπαρθενεύω = ξεκορασεύω, διακορεύω.

ξεπατώνω = ἀφαιρῶ τὸν πάτον ἀγγείου ἢ ἄλλου πράγματος, ἐκτριζώνω.

ξεπατουνιάζω = ἐκβάλλω τὴν πατούναν, τὸ πέλμα τῆς περικνημιδος, ἵνα προσθέσω νέον.

ξεπεδουλλίζω = ἀφαιρῶ τὰ πεδούλλια ἐκ τῶν ὑποδημάτων.

ξεπετριζω (Κύμη) = ἐξαιρῶ τὰς πέτρας ἐξ ἀγροῦ τινος πρὸς ἐμφύτευσιν, ξεπετρώνω δὲ ἀφαιρῶ τὰς πέτρας καὶ οὕτως ἐλευθερῶ τὰ κάτωθι.

ξεπετσίζω καὶ ξεπετσώνω = ἀφαιρῶ τὸ πετσί, τὸν φλοιὸν τοῦ δένδρου.

ξεπιρίζω = ἀφαιρῶ τὸν πύρον τοῦ πίθου.

ξεπιτυρῶ καὶ ξεπιτυρίζω = ἀφαιρῶ, ἐκβάλλω τὰ πίτυρα, καθαρίζω (ἰδὲ Ἐπετηρίδ. Πανεπιστ. 1913-4 σ. 14).

ξεπλατίζω = ἀφαιρῶ τὸ πλάτος τοῦ ἐνδύματος καὶ οὕτω στενεύω αὐτό, τὸ δὲ ξεπλατίζομαι (Ἠπ.) = διὰ κόπωσιν δὲν αἰσθάνομαι τὰς πλάτες μου.

ξεποδαριάζω = διὰ δρόμον, κόπωσιν κόπτω, καταβάλλω τοὺς πόδας. Ἐν Κεφαλλ. τὸ ξεποδαρίζω ἐπὶ τῶν παιδίων, ὅταν πρῶτον περιπατῶσιν.

ξεποντικίζω = ἐκβάλλω τοὺς ποντικούς καὶ οὕτω καθαρίζω τὴν οἰκίαν.

ξεπορτιάζω = ἀφαιρῶ τὴν πόρταν τὸ δὲ ξεπορτίζω = ἐκβάλλω διὰ τῆς πόρτας καὶ ἐξέρχομαι διὰ τῆς πόρτας. Ἐν Χίῳ μεταφρ. ἐξήλθεν, ἠσώτευσε, διεφθάρη.

ξεπορτίζομαι (Κύπρ.) = ἐκβάλλω πορδὴν, πέρδομαι (ἀντὶ ξεπορδίζομαι)

ξεπρικήζω = ἀφαιρῶ, ἀποβάλλω τὴν πικρίαν, λ. γ. τῶν ἐλαιῶν.

ξεπροδιδίζω = ἀφαιρῶ τὸ προδίδι, τὴν προδεάν.

ξεπουλλιάζω = ἐκβάλλω τὰ πουλλιά, ἐξέρχονται τὰ πουλλιά.

ξεπουπ(ου)λίζω (Μακ.), ἀφαιρῶ τὰ πούπουλα, τὴν οὐσίαν.

ξεπυρίζω (Θήρξ) = ἀφαιρῶ τὴν πυρὰν τοῦ κλιθάνου, ἐξατμίζω.

ξερραθυμιάω = ἀποβάλλω τὴν ῥαθυμίαν, τρώγω κατὰ κόρον.

ξερραπιζω = ἐκβάλλω τὴν ῥάπυν, τὰ ἄχυρα, λιχμίζω.

Ξερραχιάζω και ξερραχίζω = αφαιρῶ, διὰ πληγῶν τὴν ῥάχιν, τύπτω, ἐν Στενγμάχῳ ξερραχώνω, ἐν Πόντῳ δὲ λέγεται ξερραχώνω ἐπὶ τοῦ ξεκαρδίζομαι ἀπὸ τὰ γέλια.

Ξερριζώνω = ἐκβάλλω τὰς ῥίζας, ἐκριζῶ.

Ξερρουχαλίζω-ομαι = ἐκβάλλω τὰς ρουχάλες, ἀποχρέμπτομαι.

Ξερρουπίζω (Κρήτη), ξερρουπιάζω (Ἀθην.), και ξερρουπαίνω (Μεγάρ.) = ἐξάγω τὸν ῥύπον.

Ξεσαβουρρίζω = αφαιρῶ τὴν σαβούρραν, τὸ ἐν τῷ ἀσκήῳ ὑπόλειμμα τοῦ ἐλαίου.

Ξεσαγονιάζω = ἐξαρθρῶ τὴν σιαγόνα.

Ξεσαλίζομαι (Καστορ.) = ἐκβάλλω σαλὰ ἐκ τοῦ στόματός μου, λέγω ἄνοστα.

Ξεσαμαρίζω και ξεσαμαρώνω = ἀποσάττω.

Ξεσαρκίζω = ἀποξέω τὰς σάρκας ἀπὸ τοῦ δέρματος

Ξεσδερκώνομαι (πρὸβλ. ξελαρυγγίζομαι) = ἐκβάλλω τὸν σθέρκον μου.

Ξεσβολιάζω = ἐκβάλλω τὴν ἀσβόλην, ἵνα τὰ ξύλα μᾶλλον ἀνάπτωσιν, ἐν Κρήτῃ ξεσβολώνω = φθείρω, ἐπιφέρω ἀταξίαν, διότι ἀφαιρῶν τὴν ἀσβόλην δυνατὸν και νὰ σθῆσω τὸ πῦρ, τοῦτο δὲ ἀληθῶς σημαίνει τὸ ξεσβολιάζω.

Ξεσβουρίζω (Κύθν.) = ἐξάγω τοὺς σβούρους τοῦ βάμβακος και μάλιστα πρὸ τῆς ὠριμάνσεως.

Ξεσγαρίζω-ομαι = ἐκβάλλω τὴν σγάραν μου κραυγάζων.

Ξεσελλώνω = ἀποσάττω.

Ξεσιμιδαλίζω = ἐξάγω τὸ σιμιδάλι κοσκινίζων.

Ξεσκονίζω = αφαιρῶ τὴν κόκκιν.

Ξεσκατίζω = καθαρίζω τὸ παιδίον. . . .

Ξεσκουρδουλιίζω = θεραπεύω τὴν σκουρδούλαν.

Ξεσκουριάζω = αφαιρῶ τὴν σκωρίαν.

Ξεσκουφίζομαι και ξεσκουφώνω = αφαιρῶ τὴν σκούφιν.

Ξεσμαρώνω = ἐκπέμπω ἀσμάρια ἐσμους μελισσῶν, περδίκων.

Ξεσπαθώνω, ἰδὲ ξεμαχαιρώνω.

Ξεσπαλίζω = σύρω τὰς ὠμοπλάτας, τὰς σπάλες.

Ξεσπιθίζω = σπινθηροβολῶ.

Ξεσπορίζω-ιάζω = ἐκβάλλω τοὺς σπόρους, ἐκσπερματίζω, ἐπὶ σικύων και ἄλλων.

ξεσπυριάω και ξεσπυρίζω=ἐκβάλλω τὰ σπυριά τοῦ ἀραδοσίτου, τῶν ὀσπρίων ἢ ἄλλου τινὸς ἀπὸ τοῦ κελύφους.

ξεσταχυάζω=ἐκφύω στάχυς.

ξεστηθιάζομαι και -θώνομαι=ἀνοίγω τὸ στήθος μου· ξεστηθώνω δὲ ἀνοίγω τὸ στήθος ἄλλου.

ξεστραγγαλίζομαι=ἐξαρθρῶ τοὺς ἀστραγάλους, τοὺς πόδας μου.

ξεστραλικώνω=ἀφαιρῶ τοὺς τράλικας τοῦ ἄλωνιοῦ.

ξεσφαίζω=ἀφαιρῶ τὴν σφαγὴν=τράχηλον (Κεφαλ.), καταπονῶ.

ξεσφαλαγγουνιάζω (Κεφαλ.)=ἀφαιρῶ τὰ σφαλαγγούνια, τὰς ἀράχνας.

ξετιμώνω=ἀφαιρῶ τὴν τιμὴν, ἀτιμάζω, ἀλλὰ και =ἐκτιμῶ.

ξετονίζω (Σάμω)=πιέζομαι, πρίγνομαι, ἀποβάλλω τὸν τόνον, τὴν δύναμιν.

ξετραλλίζω=ἀφαιρῶ τὴν τράλλην, ζάλην.

ξετραφιάζω (Χίω)=ἀφαιρῶ, ἐξαφανίζω τὰς τάφρους καλλιεργῶν αὐτάς.

ξετραχλιίζω και -ομαι =ἐξάγω ἐκ τοῦ ἱματίου τὸν τράχηλον, ἵνα προσθέσω ἄλλον, ἐξάγω τὰ στήθη, γυμνοῦμαι, γυμνὸς και ξετραχλισμένος.

ξετριχιάζω=ἀφαιρῶ τὰς τρίχας, μαδῶ.

ξετροχιιάζω (Λακων.)=ἐκβάλλω τὰς πέτρας τοῦ ἄλωνίου.

ξετσιπλώνω -ομαι=ἀποβάλλω τὴν τσίππαν, τὴν ἐντροπήν.

ξετσωφλίζω=ἀφαιρῶ τὰ τσώφλια.

ξεφακιολίζω=ἀφαιρῶ τὸ φακιόλιον, γυμνῶ τὴν κεφαλὴν.

ξεφεντεύω=ἀφαιρῶ τὴν αὐθεντίαν τινός.

ξεφλοίζω (Ἡπ.) και ξεφλιάω=ἀφαιρῶ τὸν φλοῖον.

ξεφλουδίζω=ἀφαιρῶ τὰς φλοῦδες.

ξεφορίζω=ἀφαιρῶ τὸ φόρεμα (Χαλκιδ.).

ξεφτερίζω (Κύπρ.)=ἀφαιρῶ τὰ πτερά.

ξεφυλλίζω = ἀφαιρῶ τὰ κακὰ φύλλα, καθαρίζω, ἔπειτα διέρχομαι τὰ φύλλα βιβλίου, φυλλομετρῶ. Ἐν Πόντῳ τοῦτο ξεφυλλῶ.

ξεφιτυλίζω=ἀπομύττω τὸν λόγγον, ἀποκόπτω τὸ ἐλλόγγιον, τὸ φιτύλι, ἐν Κρήτῃ και Καρπάθῳ ὄγλοι ἔτι και τὸ ἀποκτείνω (πρόβλ. τὰ περὶ τοῦ ξεσβολίζω), ἐν Χίῳ ξεφιτύλισέ τα=ἰδὲ καλά.

ξεφυτριάζω (Λέρω)=ἐκβάλλω τὰ φύτρα, πρόβλ. ξεβοτανίζω

ξεφωνίζω (=ἐκφωνέω)=ἐκβάλλω φωνήν.

ξεχαλικίζω και ξεχαλικώνω=ἀφαιρῶ τοὺς χάλικας.

ξεχειριάζω=βγάζω τὸ χερί.

ξεχλιάζω (Λευκάδι), ξεχλιάζω ('Ηπ.) και ξεχλίζω=ἀφαιρῶ τὴν ἀθλιότητα, τὴν λύπην, διασκεδάζω (ἀπὸ τοῦ ἀθλιος-ἀχλιος), ἐν Μεγάλῃ πόλει ξεχλαιίνω=ἠσυχάζω.

ξεχναρίζω και ξεχναριάζω=ἀφαιρῶ τὸ χνάρι, ἔπειτα ἴσον τῷ ξεποδαριάζω.

ξεχνουδιάζω (Κάρπ.) και ξεχνουδιίζω (Κύπρ.)= ἀφαιρῶ τὸ χνούδι, τὰς τρίχας τοῦ προσώπου χάριν καλλωπισμοῦ.

ξεχολιάζω = ἀποβάλλω τὸν χόλον ἢ τὴν χολήν, τὴν ὀργήν, ξεθυμώνω.

ξεχορτίζω (Κρήτη) και ξεχορταρίζω (Σύμη) και ξεχορταριάζω=ξεβοτανίζω.

ξεχουρδιίζω ἀφαιρῶ τὰς χορδὰς, φθείρω.

ξεχριστιανίζω=ἀφαιρῶ τὸν χριστιανισμόν.

ξεχρωματίζω=ἀμαυρῶ.

ξεχυστώνω (Κεφαλ.) και ξεχυστωμένη (ἐκ τοῦ χύστος=κόσθος).

ξεψαρίζω=ἐξάγω τὰ ψάρια ἐκ τῶν δικτύων.

ξεψαχνίζω, ξεψαχνιάζω (Μαδύτ.)=ἀφαιρῶ τὸν ψαχνόν, ἐν δὲ Θήρᾳ, τὰ ἔντερα.

ξεψειρίζω και ξεψειριάζω, ἐν δὲ Κύπρῳ ξεφτειριάζω=ἀφαιρῶ, λαμβάνω τὰς ψείρας, φτειρας.

ξεψυλλίζω και ξεψυλλιάζω=λαμβάνω τοὺς φύλλους.

ξεψυχαρώνω (Κύθν.) = ἐκβάλλω τὰ ψυχάρια, τὰς ψυχὰς τῶν μεταξοσκολήκων.

ξεψυχῶ και ξεψυχιίζω=ἐκβάλλω τὴν ψυχὴν.

ξεψωλίζω = περιτέμνω.

ξεψωμίζω=βγάζω τὸ ψωμί μου, πορίζομαι τὸν ἄρτον μου, ἔπειτα παρασιτῶ.

ξεψωριάζω=ἀποβάλλω τὴν ψώραν, τὴν πενίαν.

ξεπλώνω=ἐκβάλλω τοὺς ἥλους, διαλύω.

(ἐ)ξωμίζω (Μακ.)=ἐκβάλλω τοὺς ὄμους τοῦ ἱματίου, ἵνα βᾶψω ἄλλους, ἔπειτα καθόλου μέρος τι αὐτοῦ, ἀνανεῶ.

Ὅτι ταῦτα και τὰ τοιαῦτα ῥήματα ἠδύοναντο νὰ σχηματίζονται

ἐκ τῶν παράθεσιν συνεκφερομένων, δηλοῦται καὶ ἐξ ἄλλων ῥημάτων, ἐν οἷς προφανέστατα κείνται τὰ ἐκ τῆς συνεκφορᾶς συνδουασθέντα, πρὸλ. καλὴν ὥραν νά'χη»=καληνωρίζω, «κακό, χρόνο νά'χη» =κακοχρονίζω, πολλοὺς χρόνους νά ζῆ» =πολυχρονίζω. «καλὴ σπέρα» =καλησπερίζω, ὁμοίως καλημερίζω, καληνυχτίζω κ.τ.τ. Καὶ ἡ σημασία δὲ τούτων δὲν εἶναι, ὡς βλέπει ἕκαστος, ἀπλήγεις, ὅπως οὐδὲ ἡ τῶν παλαιῶν τοιούτων συνθέτων ἦτο αἰεὶ μία τις ἀπλήγ, καὶ ἐνιαίᾳ· πρὸλ. ἐξωμίζω =ἐκβάλλω τὸν βραχίονα, ἀπογυμνῶ αὐτὸν μέχρι τοῦ ὤμου, ἔθεν καὶ ἐξωμίας. καὶ ἐξιονθίζω =φύω τρίχας, ἔπειτα ἐκκορέω=ἐρημῶ,-τὴν Ἑλλάδα κ.λ.π. κ.λ.π.

Δ') τὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν Δ' τάξιν τοῦ κ. Γαρδίκα νέα σύνθετα συμπίπτουσι καθόλου εἰπεῖν μετὰ τῶν τῆς Β', πλὴν ἀλλ' ὅμως ῥήματά τινα τῆς νεωτέρας γλώσσης δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἅτε σαφῶς δηλοῦντα διὰ τοῦ β'. συνθετικοῦ αὐτῶν τὸ τέρμα, ἦτοι τὸν τόπον, εἰς ὃν καταλήγει ἢ μεταβολή, δηλοῦται δηλονότι δι' αὐτῶν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τῆς Α' τάξεως δηλουμένου· πρὸλ. τὰ ἀρχαῖα:

ἐξανθρωπίζω =καθιστῶ τι (λ. χ. τὴν φιλοσοφίαν) ἀνθρώπινον, προσιτὸν τοῖς ἀνθρώποις.

ἐκθειάζω, ἐξευμενίζω, ἐκβαρβαρόω, ἐξουδετερῶ, ἐξηργυρίζω, ἐξαττικίζω, ἐξευμαρίζω, ἐκγαλακτοῦμαι, ἐκπνευματοῦμαι κ.λ.π. καὶ τὰ σημερινά:

ξεδοθρώνω (Μακεδ.) =σκάπτων σχηματίζω βόθρους, ἀνωμαλίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

ξελακκίζω καὶ ξελακκώνω=δρύσσω λάκκους, καλλιεργῶ, ξελακκιάζω δὲ =ἐκβάλλω ἐκ τῶν λάκκων.

ξελαμίζω (Πάρω)=χωρίζω τὸν ἐν τῇ ἄλλῃ σίτον εἰς λάμας=(lamina)=ἐπιμήκη χωρίσματα.

ξεορνεάζω (Ἦπ.)=ποιῶ τινα ὄρνεον, εἶμι ὄρνεον, χάσκω ὡς ὄρνεον.

ξεπασπαρώνω (Κρήτη)=μεταβάλλομαι, διαλύομαι εἰς πάσπαρον.

ξεπερδικίζω=ἐκβαίνω, ἐξέρχομαι εἰς φῶς, αὐξάνομαι ὡς ἡ πέρδιξ πρῶτως, ὑγιαίνω ὡς ἡ πέρδιξ.

ξεσμαρίζω =ἐξέρχεται ὁ νέος ἐσμός, ἀσμάρι, ἐκ τῆς κυψέλης τὸ δὲ ξεσμαρώνω=ἀφίνω, ἐκπέμπω τοιούτους ἐσμούς.

Ξελαφιάζω (Τσουμέρκ.) = μεταβάλλω τινά εἰς ἕλαφρον εἰς ἀνόητον, ζαλιζω τινά διὰ τῶν λόγων μου.

Ξεσκελιδίζω = ἀνόλω εἰς σκελίδια, λ. χ. τὰ σκόροδα.

Ξεφauλίζω (Κεφαλ.) = μεταβάλλω τι εἰς φαῦλον, παριστῶ τι ὡς φαῦλον = ἐκφauλίζω.

Ξεμυτίζω καὶ ξεμυτώνω = λεπτόνω τι, λ.χ. ζυλάριον, εἰς τὸ ἄκρον, δίδω αὐτῷ μύτην, κάμνω μυτερόν.

*Ἐπειτα τὰ ἐπὶ ὥρων ἢ ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν.

Ξαστερόνει = μεταβάλλεται ὁ καιρὸς εἰς ξαστερίαν, κίθριαν (ἔξα-στρία = τόπος ἐκτεθειμένος εἰς τὰ ἄστρα, ὑπαιθρος).

Ξεδιάζει (Κύμη) = μεταβάλλεται ὁ καιρὸς εἰς εὐδίαν.

Ξεκαλωσυνεύει = γίνεται καλωσύνη.

(ἔ)ξημερώνει = γίνεται ἡμέρα.

Ξεφεγαρώνει = ἀνατέλλει ἢ σελίγη.

Εἰ Καθ' ὃν τρόπον οἱ παλαιοὶ ἔλεγον ἐκσυρίττω = διὰ συριγμῶν ἐκβάλλω, ἐκκαλαμῶμαι = διὰ τοῦ καλάμου ἀλιεύω, ἐκθιμύομαι = διὰ θήρας συλλαμβάνω, ἐκκεντέω = διὰ κέντρου ἐκβάλλω, ἐκκπούσσω = διὰ κήρυκος ἀγγέλλω τι, ἐκκλύζω = διὰ κλύσεως ἀφαιρῶ, ἐκκοβαλικεύομαι = διὰ κοβαλευμάτων, τεχνασμάτων ἀπατῶ, ἐκκωδωνίζω = διὰ κώδωνος κοινολογῶ, διασαλπίζω τι, ἐκμοχλεύω = διὰ τοῦ μοχλοῦ κινῶ τι, ἐκπιέζω = διὰ τῆς βίας ἐξάγω τι, ἐκπλύνω τὴν βραχίον κλπ. = διὰ πλύσεως ἀποβάλλω, ἐκραβοῖζω (τοὺς μοχθηροὺς) διὰ βραβοῖσμων ἀποδιώκω, ἐξοστρακίζω = δι' ὀστρακισμοῦ ἐξορίζω κλπ., οὕτω καὶ νῦν.

Ξεδροχιάζω (Μάνη) = ἐκπλύνω τὰ ἱμάτια βρέχων αὐτὰ (ὡς διὰ βροχίης).

Ξεθερμίζω = πλύνω τὰς παροψίδας διὰ θερμοῦ ὕδατος· πρὸλ. καὶ Ξενερίζω (Λέσβος) = πλύνω τὰ ἀσπρόρρουχα διὰ νεροῦ, ξεβγάλλω αὐτὰ.

Ξεθροῖζω (Μακεδ.) = διὰ θροῦ, θορύβου ἐκδιώκω, ἐκφοβῶ.

Ξεκαναλίζω = διὰ καναλίου, ὀχετοῦ ἐξάγω, ἀπάγω τὰ ὕδατα.

Ξεμιστεύγω (Κρήτη) = ἀπαλλάσσω, σφίζω ἀπὸ κινδύνου, ἀπὸ κακοῦ ἤτοι διὰ μισθοῦ, διὰ καλῆς πράξεως, διὰ μεσολαβήσεως κ.τ.τ. ἀπαλλάσσω, χωρίζω ἐρίζοντας, σφίζω κινδυνεύοντας κλπ.

Ξεκουταλίζω καὶ ξεκουταλεύω = διὰ τοῦ κουταλίου ἐξάγω τι (Κεφαλ.).

ξεπασσουλίζω (Κρήτη) = διά πασσάλου κινῶ, σαλεύω.

ξεπορτιζω = διά τῆς πόρτας ἐκβάλλω τινά.

ξεσκουδίζω (Ἠπ.) = καθαρίζω τοὺς ὀδόντας μετὰ τὸ σκουδὶ (Πολίτου Παροιμ. Β'. 654).

ξεσκουντιάζω, ξεσκουντῶ καὶ ξεκουντῶ = μετὰ σκουντιές ἐκβάλλω, ἀπωθῶ.

ξεσκουπιζω = διά τῆς σκούπας, διά τοῦ σαρώθρου καθαρίζω.

ξεσμιλώνω = διά τῆς σμίλης καταλύω, φθείρω (Κρήτη).

Γ'. Ὅπως δὲ τὸ πάλαι πολλάκις ἢ πρόθεσις ἐκ ἐν συνθέσει ἐδήλου ἐπίτασιν ἦτοι τὸ σύνθετον ἐξέφραζεν ἐννοίαν ἰσχυροτέραν τῆς τοῦ ἀπλοῦ, πρὸλ. ἐκλαμπρὸς, ἐκθυμὸς, ἐκλιπαρῶ, ἐξωραϊζῶ, ἐξεργάζομαι, ἐξαντλῶ, ἐξυμνῶ, ἐκφοβὸς, ἐκθηλύνω κ.τ.λ., οὕτω καὶ σήμερον λέγονται πολλά μετὰ τοῦ ξε σύνθετα πρὸλ. ξαγαναχτῶ, ξαγγελίζομαι = ἀγωνιῶ ψυχορραγῶν λίαν (πρὸλ. περὶ τούτου τὰ περὶ τοῦ ἀγγελοῦ λεχθέντα ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Βιέννῃ Ἀκαδημ. Τόμ. 173), ξαγναντεύω, ξαγγρίζω, ξαγριώνω -αίνω, ξαγρουπνῶ, ξαδειάζω, ξεδιαλέγω - ξεδιαλεχτός, ξανάφτω, ξαδιάντροπος καὶ ξανέντροπος (Ἀδριανούπολ.), ξεκαθαρίζω, ξακουστός, ξαλαργάρω, ξανθίζω, ξανοίγω - ομαι, ξανοστένω, ξανταμείδω (Ἠπ.), ξαντρέπομαι (Λέσβ.), ξαπετῶ (Ἠπ.), ξαπλώνω, ξεντροπιάζομαι, ξαπιθώνω (Ἠπ.), ξαπολουῦμαι καὶ ξαπολῶ—λυῶ, ξαπορ(ν)ῶ = ἐκπλήττομαι (Ἠπ.), ξαποσταίνω, ξαποτσιπλώνομαι (= ὑδρίζω ἀναιδῶς), ξαποφασίζομαι, ξαρατιζω = ἐκδιώκω (1), ξαρνεοῦμαι, ξασπρίζω, ξαστοχάω, ξαστράφτω, ξαφίνω, ξαφορμίζω = ἐξίσταμαι τοῦ φρονεῖν, ξαφρίζω = σφόδρα ἀφρίζω, ξαφτῶ, πλεὸ ξάφτει τὸ καμίνι (Ερωτόκρ. Α. 120), καὶ ξαφτός (Πόντ.), ξαχαμνίζω, ξαχρειώνω, ξεδγάζω, ξεδλαστίζω, ξεβρομίζω = λίαν βρωμῶ (Λέσβ.), ξεγδέρνω, ξεγδύνω, ξεγλιστρῶ, ξεγλυτώνω, ξεγυμνώνω, ξεδένω (Ποντ.) = δένω ἰσχυρῶς, ἀλλαχού = λύω ξεδιακρίνω, ξεδιαλύζω, ξεδιαρμίζω = ξεπαστρεύω, ξεδιώχνω, ζάρκος καὶ ξεζαρκωμένος, ξεζητῶ, ξεζουρλαίνω, καὶ ξελωλαίνω καὶ ξετρελλαίνω, ξεθαορεύομαι, καὶ ξεθαορα = μετὰ πολλοῦ θάρρους, καὶ ξεθαορῶ (Μαν.), ξε-

(1) Ἐκ τοῦ ἀρατε πύλας ἐσχηματίσθη κατὰ τὰ εἰρημμένα ἐν Ἐπέτρῃ, Πανεπιστ. 1910-11 σ. 41 τὸ βῆμα ἀρατιζῶ καὶ ξαρατιζῶ.

θροαυμένος=εὐτραφής (Χίω), ξεκαθαρίζω, ξέκαλος=λίαν κα-
 λός (Ἀμισῶ), ξεκαλλύνω=ἀναπτύσσω νέα κάλλι (Κῶ), ξεκαυ-
 πανίζω=σταθμῶμαι τι ἀκριβῶς, ξεκατελώνω (Ἦπ.)=ὄζω λίαν,
 ξεκατουρειέμαι (Αἴνω), ξεκλάω=ξεσχίζω (Λευκάδ.), ξεκοκκι-
 νίζω (Ἐρωτόκρ.), ξεκουτιάζομαι καὶ ξεκουταίνω-ομαι, ξεκου-
 φαίνω, ξεκυνηγῶ, ξελαγαρίζω, ξελαγουμίζω, ξέλαμπρος
 (Αἴνω)=ἐκλαμπρος, ξιλαρώνω (Κύθω)=ἐξυπνίζω, ξελασκάρω
 (κατὰ τὸ ξαπολυῶ, ξεσφίγω), ξελαφρίζω καὶ ξελαφρώνω, ξε-
 λέχω, ξελησιμονῶ, ξελιμακῶνομαι=λιμώττω (Θήρα), ξελιξεύω,
 ξελουλῶνομαι=ἀναισθητῶ (Κεφαλ.), ξελυτρώνω, ξελύω-ξε-
 λῶ=λύω ἐντελῶς, ξελωλάζω καὶ ξελωλαίνω-ομαι, ξεμα-
 κρένω, ξεμετανοιῶνω (Σύμη), ξεμετρῶ, ξεμπροστερεύω, ξε-
 μοναχεύω καὶ ξεμοναχιάζω, ξεμωραίνω, ξεμωρουδιαίνω,
 ξεναγκάζω, ξενηστικωμένος ξενηστικῶνομαι, τεντώνω-ξε-
 (τε)ντώνω καὶ ξεντολογιῶμαι (Κεφαλ.), ξέξασπρος, ξεπαγιάζω
 καὶ ξεπαγώνω, ξεπαίρομαι=ἐπαίρομαι, τυφοῦμαι, ξεπαραλυῶ,
 ξεπαστρεύω, ξεπατῶ=ἐξαπατῶ, ξεπεριορίζω=ἐξίσταμαι τῶν
 φρενῶν, ξεπερνῶ, ξεπεταυρίζομαι (Μάδουτ.), ξεπλανεύω, ξε-
 πλανῶ, ξεπλατένω καὶ ξεπλαταρόνομαι (Λέσβ.), ξεπλερώνω,
 ξεπουλῶ, ξεπυριάζει (πυριάω) (Κύπρ.)=ἐρυθραίνομαι, ξεργα-
 τσιάζω (Σύλλη=ρίγῶ, παρώνυμον ἐκ τοῦ -ρίγος), ξερτώνω=
 (ἐξορθῶ), ξεσάζω (Λέσβ.=περιποιῶμαι, διορθῶ), ξεσηκῶνω=ἀνα-
 στατῶ, ξεσι(κ)χαίνομαι, ξεσκαπουλαίρνω=διαφεύγω, ξεσκά-
 φτω=ξεπραχῶνω, σαλαγίζω ξεσαλαγίζω=διεγείρω τὰ ζῷα
 (Σάμφ), ξεσκίζω, ξεστάζω=ἐκχῶνομαι, ξεστραμπουλίζω (stram-
 bellare) ξεσυνερίζω-ομαι, ξεσυχίζομαι=ὀργίζομαι (ἐξ-συγχύζο-
 μαι), ξεσφαίνω, ξετανύζω-ομαι καὶ ξετανύομαι, ξετελειῶνω,
 ξετελεύω, ξετριβολίζω (Τριφυλλία), ξετρέχω, ξετρομάζω, ξε-
 τρουλλῶνω (Χίω), ξετρουμίζω (ἐκτρομέω), ξεφανερόνω, ξεφαν-
 τῶνω, ξεφαφλατιζώ, ξεφουντώνω=φουντώνω λίαν, ξέφτυος
 (Πελ.), ὃς ἐξέφτυσε τὰ ὑπάρχοντα, ἄσωτος, ἀφερέγγυος (περὶ τοῦ
 ξεφτυῶ ἰδὲ Ἐπετ. Πανεπ. ἔτ.1914, σ. 11 ἐξ., περὶ δὲ τοῦ ἐπι-
 θετικοῦ τύπου εἰς -ιος Ἐπετ. Πανεπ. ἔτ.1913 σ.42-4), ξεφώνῶ,
 ξεχάνω, καὶ ξεχνῶ, καὶ ξεχονοῦς καὶ ξεχονούσις, ξεχαλα-
 ρῶνω, ξεχαρδαλῶνω-λιάζω, ξεχασκιάζω ξεχασκίζω καὶ ξεχα-

σκάρω, ξεχέζομαι (Σάμω, Πόντω, Αἴνω), ξεχυλώνω, ξέχωρο (σακάκι) ξέχωρα και ξεχωριστά, ξεχωρίζω και ξέχως ἐν Σόμω κατὰ τὸ δίχως· ξεργίσκουμαι = ξεοργίζομαι, ξεορχειούμαι (Στενήμ.), ξευβρίζω - ομαι, ξεπόλυτος, ξεπολυούμαι, ξεπολύνω, ξεπολιά, ξεπάζω και ξεπῶ (= ἐκ - σπασπῶ) ξεστερονός (Βελθενδ.), ξῶρμος = λίαν ὄριμος.

Ζ') Καθ' ὃν δὲ τρόπον τὸ πάλαι ἐν πολλοῖς συνθέτοις ἢ ἐκ ἐφαίνετο δηλόυσα τὸ ἐκτός, τὸ ἔξω, πρὸλ. ἐκθεσμος, ἐκνομος, ἐκτιμος, ἐκπνοος, ἐκμισθος, ἐξοικος, ἐκφυλος κ. λ. π., οὕτω και σήμερον ἢ ἐκ-ξε ὄηλοι τὸ ἔξω· εἰς τοῦτο συνετέλεσε πάντως και τοῦτο ὅτι κατὰ τὰ ἀνωτέρω σ. 10 εἰρημένα ἢ ἐξ-ξε και τὸ ἔξω ἐν πολλοῖς συνέπιπτον, ἐν ἄλλοις δὲ και κεῖται ἀναντιλέκτως τὸ ἔξω ἐπεσκοτημένον διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ω ἢ και ὄηλον·

Πρὸλ. ἐξέχω, ἐξοχή, ἐξοδα, ἐξοδεύω (τοῦναντίον ἐσοδα ἐσοδεύω).

ξάλωνο = τὸ ἐκτός τῆς ἄλω (ἸΗπ.), ξάμπελα = τὰ ἔξω ἀμπέλια (Κρήτη), ξανεμιὰ = τὸ ἔξω τοῦ ἀνέμου μέρος και ξανεμιζω = φέρω τι ἐκτός τοῦ ἀνέμου, μετακινῶ τι (Ἀδριανούπολ.), ξανέρεξα ἔξω τῆς ὀρέξεως = ἀνὸρεξα (Πελοπ.), ξηποδίτης = διάβολος (Ἰκαρ.), ξηποστέλνω, ξεβγαίνω, ξεβγάλλω ξεβγατίζω, ξεβοδώνω = προπέμπω ἔξω, ἐξοδεύω = φθείρω, ξεβόσκι = τὸ ἔξω βοσκόμενον (Κάρπ.), ξεγέρονω = σφάλλομαι και πίπτω (Αἴνω), ξεδηλῶ (Νίσυρ.) και ξεδηλιαίνω (Κρήτη), ξεδίνω και ξεδίνω και ξεδομένη, ξεδουλεύω και ξεδούλι (και ξενοδουλεύω, ξενοδούλι Μάνη), ξεθεσούρα και ξεθεσούρα (και ξενοθεσούρα) (Κάρπ.), ξεκάπουλλα = ὀρροπύγιον, ξεκαρδα (και ξεώκαρδα) = ἔξω ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἀπροθύμως, ξεκλῶνα και ξεκλώναρα (ἸΗπ.) = τὰ ἄκρα τῶν κλώνων, ξεκόβω = ἀποκόπτω, ἀποχωρίζω μέρος προδάτων ἀπὸ τῆς ποίμνης, ἔπειτα καθόλου, ἀποχωρίζω, ἀποχωρίζομαι, ἀπέρχομαι, ξεκουνῶ, ξεκουρκουνῶ = κροτῶ ἔξωθεν (Κάρπ.), ξεκουφώνω (= σκάπτω ἔξωθεν και οὕτως ὑπονομεύω), ξελλαγιαζω = τρέπω εἰς φυγὴν (ἐξ ἀλλάγιον), ξελαλῶ = λαλῶ ἔξω, ψεύγω, ξεμείντανο (Οἶνοδοντι), ξεμένω (και ξεωμένω) και ξεμόνι = ἐρημοκλήσι, και ξεμονιάζω και ξεμονίζω και ξεμοναχιάζω, ξεπετειῶμαι = ἀνεγείρομαι αἰφνης και τρέχω ἔξω, τρόπον

τινά πέτομαι ἔξω, ἐγείρομαι ἐκ τοῦ ὕπνου, τοῦ οἴκου, τοῦ ληθάρ-
γου, ξεπέφτω. ξεπηδῶ = πηδῶ ἔξω, ὑπέρ τι, παραλείπω τι, ξε-
προβαίνω, ξεπροβοδίζω - ὦνω, ξέσκουρα (Οἶνοδντι) = ἐπιπολῆς,
ξεσπῶ, ξέστρατα = ἔξω τῆς στρατάς, τοῦ πρέποντος, ξεφεύγω,
ξεφυσῶ, ξεφαντώνω, ξεφυτρώνω, ξεχειλίζω καὶ ξεχειδώνω
(τὰ ποτήρια), ξεχύνω (πρβλ. ἐκχέω) ἐξανθήματα ἢ τι τοιοῦτον),
ξεχυτὸ ("Ηπ.) τὸ στέγασμα, ὅπερ ἔχει τὰς τρεῖς πλευρὰς ἀνοι-
κτάς, ξεχωρίτης ("Ηπ.) = ὁ χωρικός, ἐξώπροικα (Δουκ.) = τὰ
πρὸ τοῦ γάμου δεδόμενα δῶρα, νῦν ξέπροικα.

Ἄλλὰ 1) ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἔξω προκύπτει εὐκόλως ἢ σημα-
σία τοῦ εἶναι μακρὰν, ἢ τῆς ἀπουσίας, τῆς ἐλλείψεως, ἀφαιρέ-
σεως, στερήσεως. Οὕτω δὲ ἡ ἐννοια τοῦ συνθέτου κατανατᾶ εἰς τὴν
ἐναντίαν τῆς τοῦ ἀπλοῦ· 2) Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης τοῦ ἔξω κ' ἔξω
πηγάζει πάλιν ἡ ἐννοια τοῦ μέχρι πέρατος, μέχρι τέλους, ἢ τῆς
λήξεως, τῆς παύσεως, ἀπαλλαγῆς κ.λ.π. Αἰτία τῶν ποικίλων τούτων
σημασιῶν εἶναι ὅτι λέξεις, μεθ' ὧν συντίθεται ἡ πρόθεσις, ἔχουσι
σημασίαν τοιαύτης ἐκδοχῆς ἐπιδεικτικὴν.

Πρβλ. πρῶτον τὰ ἀρχαῖα:

ἐξακμάζω, ἐξαλείφω, ἐκδύομαι, ἐκκαλύπτω, ἐκκολάπτω,
ἐκσφραγίζομαι = ἀποκλείομαι, ἐκφέρω, ἐκφράσσω = ἀπο-
φράσσω, ἐκχαλινῶ, ἐκχαράσσω = ἐξαλείφω, ἐξοικίζω, ἐσο-
διάζω καὶ ἐξοδιάζω, εἰσοδος καὶ ἐξοδος κ.λ.π.

Ἐπειτα σημερινά:

ἀγαπῶ, ξαγαπῶ = οὐκέτι ἀγαπῶ, αἶρω τὴν ἀγάπην πρὸς τινα.
ἀγκιστρώνω ξαγκιστρώνω, ἀγκιστριά ξαγκιστριά, ἀκκουμ-
πιζω ξεκκουμπίζω = ἀφαιρῶ τὸ ὅπου τις ἀκκουμβᾷ, κρημνίζω,
κατρρίπτω καὶ ξεκκουμπίσου = κρημνίσθητι, ἀλείφω ξαλείφω,
ἀμανατεύω ξαμανατεύω, ἀμπαρώνω ξαμπαρώνω, ἀμπο-
δένω ξαμποδένω (= λύω τὸν ἀμποδεμένον), ἀποστένω ξαπο-
στένω, ἀρρωστῶ ξαρρωστῶ (= ἀναλαμβάνω, ραίζω), ἀρμα-
τώνω ξαρματώνω, ἀσκημιζω ξασκημιζω (= καλλύνω), ἀφο-
ρίζω ξαφορίζω (= λύω τὸν ἀφορισμόν), βαρκάρω - ξεβαρ-
κάρω καὶ βαρκαρίζω - ξεβαρκαρίζω, βαρένω - ξεβαρένω καὶ
βαρειοῦμαι - ξεβαρειοῦμαι, βασκαίνω - ξεβασκαίνω - ξεβασκαμι-

μός, βαφτίζω-ξεβαφτίζω, βάφω-ξεβάφω, βελονιάζω ξεβελονιάζω, βιδώνω ξεβιδώνω, βουδαίνω ξεβουδαίνω, βουκλώνω ξεβουκλώνω, βουλλώνω ξεβουλλώνω, βρακώνω ξεβρακώνω, βραχνιάζω ξεβραχνιάζω, βρωμῶ ξεβρωμῶ, (ἀ)γανακτῶ ξεγανακτῶ=ἡσυχάζω (ἐν Σύρω=σφόδρα ἀγανκκτῶ), γανώνω ξεγανώνω, γγαστροώνω=ξεγγαστροώνω=γεννώ, καὶ γαστροώνω ξεγαστροώνω ὅπως ξεγεννῶ, ξελεγωνεύω, γειτονεύω ξεγειτονεύω, γίνομαι ξεγίνομαι (=διαφθείρομαι ἐν Ἡπ., ἀλλὰ γὰρ ματτιοῦται, γίνηκε δὲ ξεγίνεται), γνωρίζω ξεγνωρίζω=λησμονῶ τὴν γνωριμίαν, γράφω-ξεγράφω (γράφηκε δὲ ξεγράφεται), γυρίζω ξεγυρίζω, δειλιαίνω ξεδειλιαίνω=θαρρῶ, ἀποβάλλω τὴν δειλίαν, διψῶ ξεδιψῶ=ἀποβάλλω τὴν δίψαν (πρὸς καὶ πεινῶ ξεπεινῶ), διασκελίζω-ξεδιασκελίζω (ἐν Χίῳ=διασκελίζω ἀντιθέτως), (ἰ)δρώνω ξεδρώνω καὶ ξεἰδρώνω, δυναμώνω ξεδυναμώνω, διπλώνω ξεδιπλώνω, (ἐ)νδύνομαι ξενδύνομαι=ἐκδύομαι (ἐν Αἴῳ ξεδύνομαι), εἶπα ξεἶπα ἐπὶ τῶν ἀθάδως ἀρνούμενων, ζαλίζομαι ξεζαλίζομαι, ζαρώνω ξεζαρώνω, ζεύγω ξεζεύγω, ζευλώνω ξεζευλώνω, ζευγαρώνω ξεζευγαρώνω, ζυμαρώνω ξεζυμαρώνω (ζυμαρώνω=διὰ ζύμης καλύπτω, ἐμφράττω τὰς ὁπὰς τοῦ μύλου), ζώνω ξεζώνω, θαμπώνω ξεθαμπώνω, θάφτω ξεθάφτω, θεμελιώνω ξεθεμελιώνω=ἀφαιρῶ τὰ θεμέλια, θηλυκώνω ξεθηλυκώνω, θολώνω ξεθολώνω καὶ ξεθολαίνω, θρονιαζώ ξεθρονιαζώ (ἐνθρονιαζώ), θυμώνω ξεθυμώνω, καθαλλικεύω ξεκαλλιεύω, καθίζω ξεκαθίζω (ἐπὶ πλοίων), κακίωνω ξεκακίωνω (=ἀπομηνίω), καλιγώνω ξεκαλιγώνω (καλίγι-caliga), καλογερεύω ξεκαλογερεύω, καλυθώνω ξεκαλυθώνω, καμπουριάζω ξεκαμπουριάζω, κάνω ξεκάνω, (ἰ)κανώνω ξεκανώνω (Ἡπ.) καπακιάζω ξεκαπακιάζω=ἐκπωματίζω, καπιστρώνω ξεκαπιστρώνω, κασιδιάζω ξεκασιάζω, καρτσώνω ξεκαρτσώνω ξεκάρτσωτος, καρφώνω ξεκαρφώνω, κιτρινίζω ξεκιτρινίζω, κοιμίζω ξεκοιμίζω, κατσουφιάζω ξεκατσουφιάζω, κλειδώνω ξεκλειδώνω καὶ ξεκλεισμός=ἀπλλαγὴ (Σάμω), κλώθω ξεκλώθω, κλωσσάζω καὶ κλωσσῶ ξεκλωσσάζω καὶ ξεκλωσσῶ, κολλῶ ξεκολλῶ, κοκκινίζω ξεκοκκινίζω, κομπιάζω ξεκομπιάζω, κουκλώνω ξεκουκλώνω, κουμπώνω ξε-

κουμπώνω, κουλουριάζω·ομαι ξεκουλουριάζω ξεκουλουριάζομαι(=ἐκτυλίσσομαι, ἐξαπλοῦμαι), κορμνιῶ ξεκορμνιῶ, κουβαριάζω ξεκουβαριάζω, κουράζω ξεκουράζω, κατὰ τοῦτο ἐλέχθη ἐν Χίῳ καὶ ξεποζάρω παρὰ τὸ γνήσιον ῥεποζάρω, ὅπως παρὰ τὸ γνήσιον τεντώνω ἐλέχθη ξεντώνω κατὰ τὸ ἐξαπλώνομαι· κουρντίζω ξεκουρντίζω, κρεμῶ καὶ κρεμάζω, ξεκρεμῶ καὶ ξεκρεμάζω, κρούβγω ξεκρούβγω (Κρήτη = σφῆζω ἐκ τῆς πνιγμονῆς), κρύβομαι ξεκρύβομαι, κωλληγεύω ξεκωλληγεύω, λασπώνω ξελασπώνω, λέγω ξελέγω, (1) λεκιάζω ξελεκιάζω, λερώνω ξελερώνω, λιγοθυμῶ ξελιγοθυμῶ, λιγώνομαι ξελιγώνομαι (τρώγω καὶ μάλιστα μέχρι κόρου), λυπούμαι·ξελυπούμαι, μαγαρίζω ξεμαγαρίζω, ἀλλὰ καὶ ἐπιτακτικόν=καταλύω τὴν νηστείαν, μαγγώνω ξεμαγγώνω, μαγεύω ξεμαγεύω, μαθαίνω ξεμαθαίνω, μανίζω ξεμανίζω (πρβλ. καὶ ξεχολιάζω καὶ ξεφουσκώνω, ξεθυμώνω κ.λ.π.), μανταλώνω ξεμανταλώνω, ξεμανδάλωτος=ἀνάσχοντος (Σάμφ), μαραίνομαι ξεμαραίνομαι, μαργώνω ξεμαργώνω, μαυρίζω ξεμανρίζω, μεγαλώνω ξεμεγαλώνω, μεθυῶ ξεμεθυῶ, μέλλει ξεμέλλει, (πρβλ. ὅ,τι μέλλει δὲ ξεμέλλει κ' ὅ,τι γράφει δὲ ξεγράφει), μέτοχος ξεμέτοχος=ἐπιλήσμων (Νιάουστα), μικρένω·ξεμικρένω, μουδιάζω ξεμουδιάζω καὶ μουδιῶ ξεμουδιῶ, μουρώνω ξεμουρώνω=ἀποκαλύπτω τὴν μούρην, μουχλιάζω·ξεμουχλιάζω, μουτζώνω ξεμουτζώνω, μπαρκάρω ξεμπαρκάρω, μπερδεύω ξεμπερδεύω, μπήγω ξεμπήγω, μπλέκω ξεμπλέκω, μπλαστρώνω ξεμπλαστρώνω, μπουλώνω ξεμπουλώνω, ξεμπουλώθηκε=ἀπεκαλύφθη, μπρουλιάζω ξεμπρουλιάζω, μωρίζω ξεμωρίζω, νοτζω ξενοίζω ξενοϊσμένος=ἐκφρων, νοιάζω·ομαι ξενοιάζω·ομαι, νοικιάζω ξενοικιάζω,

1) Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ λέω καὶ ξελέω ἦτοι ὁμολογῶ καὶ ἔπειτα ἀνακαλῶ τὰ ὁμολογημένα, προκύπτει, ὡς εἶκος, ἡ ἔννοια τοῦ «οὐδὲν ἀνύειν, μάτην λέγειν, φλυαρεῖν». Ἐνταῦθεν δὲ πάλιν προήλθεν ἡ χρῆσις περὶ ἧς διέλαθεν ὁ ἑταῖρος κ. Λωρεντζάτος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΕ' σ. 229, καθ' ἣν τὸ ὑπ' ἄλλου λεγόμενον ἱπαναλαυδάνομεν ἀπλοῦν τε καὶ μετὰ τοῦ ξε θελοντες οὕτω νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἀγανακτοῦμεν ἐπὶ τῇ λεγομένῳ ὡς ματαίῳ καὶ ἀνοήτῳ καὶ δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτό· Τί κάτσε καὶ ξεκάτσε, τί μαγερεύει καὶ ξεμαγερεύει, τί πατέρα μου καὶ ξεπατέρα μου κ.λ.π.

ντροπιάζομαι ξεντροπιάζομαι, νυστιάζω ξενυστιάζω, παλουκῶνω ξεπαλουκῶνω, παντρεύω ξεπαντρεύω, παπουτσώνομαι ξεπαπουτσώνομαι, παραχῶνω ξεπαραχῶνω (Λιβίσι.), παρεάζω ξεπαραεάζω-ομαι, πατώνω ξεπατώνω, παχένω ξεπαχένω = ισχναίνω-ομαι, παχτώνω ξεπαχτώνω, πεδικλώνω ξεπεδικλώνω, πεινῶ ξεπεινῶ, πεταλώνω ξεπεταλώνω, πετρῶνω ξεπετρῶνω, πιάνομαι ξεπιάνομαι, πικραίνω ξεπικραίνω = γλυκαίνω, παρηγορῶ, πλακώνω ξεπλακώνω (πρὸς ξεπετρῶνω), πλέκω ξεπλέκω, ποδένω ξεποδένω = ἀφαιρῶ τὰ ὑποδήματα καὶ ξεποδεμένος, πονῶ ξεπονῶ = ἀπαλγῶ (Λιβίσι.), ἐν Ἡπείρῳ δὲ = ἀποβάλλω τὴν στοργήν, τὸν πόνον πρὸς τινα, εξαγαπῶ καὶ ξεπόνεμα = ἡ παῖσις τοῦ πόνου· πορράφτω ξεπορράφτω (Κύπρ.), ἀποχτῶ ξεποχτῶ (Ἡπ.) = ἀποβάλλω τὰ κεκτημένα, πρήσκω-ομαι ξεπρήσκω-ομαι, προσυνιάζω ξεπροσυνιάζω = ἐκβάλλω τὸ ὄνιον ἐκ τοῦ ἀρότρου (Μάνη), ῥημάζω ξερημάζω, ῥαθυμῶ ξερραθυμῶ, ῥάφτω ξερράφτω, ῥιζῶνω ξερριζῶνω, ῥογιάζω ξερρογιάζω, σαβανῶνω ξεσαβανῶνω, σαβουρῶνω ξεσαβουρῶνω καὶ ξεσαβουρρίζω, σαμαρῶνω ξεσαμαρῶνω, σελλῶνω ξεσελλῶνω καὶ ξεσελλίζω, σεμπριάζω ξεσεμπριάζω (Ἡπ.), σημαδεύω ξεσημαδεύω, σιάζω καὶ σιάνω ξεσιιάζω ξεσιάνω, σαλιβαρῶνω ξεσαλιβαρῶνω (πρὸς καὶ χαλιναρῶνω ξεχαλιναρῶνω), σκάζω ξεσκάζω, σκαλώνω ξεσκαλώνω, σκεπάζω ξεσκεπάζω, σκιάζω ξεσκιάζω, σκλαβῶνω ξεσκλαβῶνω, σκονίζω ξεσκονίζω, σκοτίζω ξεσκοτίζω, σκουφῶνω ξεσκουφῶνω, σουβλίζω ξεσουβλίζω, σμίγω ξεσμίγω, σουφῶνω ξεσουφῶνω, σπιτώνω ξεσπιτώνω (καὶ «σπίτι ξεσπίτι ἐγὼ δὲν ξεύρω»), σταλίζω ξεσταλίζω, σταυρῶνω-ξεσταυρῶνω (καὶ ξεσταύρωμα) = ἀποκθηλῶ, στεγῶνω ξεστεγῶνω, στεριῶνω ξεστεριῶνω, στελεῶνω ξεστελεῶνω (στελεόν), στοιδ(ι)άζω ξεστοιδ(ι)άζω, στολίζομαι ξεστολίζομαι, στουπλῶνω ξεστουπλῶνω, στραδῶνω ξεστραδῶνω, στρεφτὰ ξεστρεφτὰ (Κύπρ.), στρίβω ξεστρίβω, στριμώνω ξεστριμώνω, στριφῶνω ξεστριφῶνω, στρώνω ξεστρώνω, ξέστρωσι, στυλώνω ξεστυλώνω, συμβουλεύω ξεσυμβουλεύω (= ἀποτρέπω), συγυρίζω ξεσυγυρίζω, συναχῶνομαι ξεσυναχῶνομαι, συνηθίζω ξεσυνη-

θίζω, συννοῶ συννοοῦμαι ξεσυννοοῦμαι = παραλογίζομαι, χάνω τὸν νοῦν μου, συντροφεύω ξεσυντροφεύω καὶ συντροφιάζω ξεσυντροφιάζω, σφαλίζω ξεσφαλίζω = ἀνοίγω τὴν θύραν, σφίγγω ξεσφίγγω, ξεσφονδυλιάρι ἀδράχτι = τὸ ἀνευ σφονδύλων (Θράκη), σφραγίζω-ξεσφραγίζω, ταιριάζω ξεταιριάζω, καταλλαγιαζώ ξε(κα)ταλλαγιαζώ (Θήρα), τεντώνω ξετεντώνω ξεντώνω, τουρκεύω ξετουρκεύω, τραλίζω-ομαι (= ζαλίζω-ομαι) ξετραλίζομαι, τροχουλίζομαι ξετροχουλίζομαι (Θράκη), = ἐκτυλίσσομαι ἐπὶ τῶν συνεστραμμένων τσιπλώνω-ξετσιπλώνω (-ξετσιπλωτός, ξετσιπλωσύνη = ἀναισχυντός, ἀναισχυντία), τυλίσσω ξετυλίσσω, τυφλώνω ξετυφλώνω (= ιατρεύω), φαρμακῶνω ξεφαρμακῶνω, φασκιῶνω ξεφασκιῶνω, φοβοῦμαι ξεφοβοῦμαι, φορτώνω ξεφορτώνω, φουρκίζω ξεφουρκίζω, φουρνίζω ξεφουρνίζω, φουσκίζω ξεφουσκίζω φράσσω ξεφράσσω ξεφραγός, φυλακίζω -κιάζω -ώνω-ξεφυλακίζω -ιάζω -κῶνω, φυτεύω ξεφυτεύω = ξερριζώνω, φουκαρώνω ξεφουκαρώνω, φουρνίζω ξεφουρνίζω, χαλινώνω καὶ χαλιναρώνω ξεχαλινώνω ξεχαλιναρώνω, χρεώνω ξεχρεώνω, χονδρένω ξεχονδρένω, χρίζω ξεχρίζω, χρυσώνω ξεχρυσώνω, χρωματίζω ξεχρωματίζω, χώνω ξεχώνω, χωνεύω ξεχωνεύω = σκάπτω καὶ ἐξάγω ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοὺς λίθους πρὸς καλλιεργίαν (Κύθηρ).

Ἐν ἐνίοις ἢ ἀντίθεσις ἢ διὰ τοῦ ξ(ε) γίνεται οὐχὶ πρὸς τὸ ἀπλοῦν ἀλλὰ πρὸς τὸ σύνθετον, οἷον καταχωνιάζω ξεχωνιιάζω = ἀνασκάπτω, ἀναχώνω τὴν γῆν, σύψωμα ξύψουμα, σοδιάζω ξεοδιάζω κ.λπ.

Τοιαῦτα ῥήματα ὑπάρχον, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ἀλλ' ἢ τάξις αὕτη ἐπέδωκε μάλιστα ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὡς ἐκ τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων ἐδηλώθη. Ὁμοίως ἐπέδωκεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ σφόδρα καὶ ἡ χρῆσις τῶν συνημμένων προθέσεων ἐξ + ἀνά, -ξανά, οὕτω δὲ κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἐξαναπνέω, ἐξαναφέρω, ἐξαναπληρόω, ἐξαναγεννώμαι κττ. ἀνεπτύχθη σήμερον τοσοῦτον μέγα πλῆθος ῥημάτων ἀπὸ τοῦ ἐξανα- ἀρχομένων καὶ ἀηλούοντων ἐπανάληψιν τῆς πράξεως, ὥστε σήμερον πᾶν ῥήμα ἀηλοῦν ἐννοίαν περὶ ἧς δύνανται νὰ λεχθῆι ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανάληφθῆι.

δύναται καὶ νὰ συντεθῆ μετὰ τοῦ ξινυ- τούτου, ὅπως ἕκαστος δύ- νηται νὰ ἴδῃ ἐν παντὶ λεξικῷ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, δι' ὃ καὶ παρατρέχω ταῦτα.

Ὡς γνωστόν, πολλῶν ῥημάτων ἢ ἐναντία ἔννοια ἐκφράζεται ἐκ- παλαι δι' ἰδίου ῥήματος, λ. χ. λύω δέω, δίδωμι λαμβάνω κλπ. Τὰ τοιαῦτα καὶ νῦν κατὰ κανόνα οὕτω καὶ οὐχὶ διὰ συνθέσεως μετὰ τῆς ξι παριστῶσι τὴν ἐναντίαν ἔννοιαν (πλὴν πρβλ. δένω ξεδένω). Τῆς συνθέσεως ταύτης μετὰ τῆς ξι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον (τοῦτο δύναται νὰ λεχθῆ γενικῶς) γίνεται χρῆσις ἐπὶ ἐκείνων μόνων τῶν ῥημάτων ὧν ἡ ἔννοια δύναται νὰ νοηθῆ ὅτι ἀκυροῦται, ματαιοῦται, δύναται νὰ παρα- σταθῆ ὡς νὰ μὴ ἐγένετο τὸ παράπαν· ταῦτα συντίθενται μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης καὶ δηλοῦσι τότε τὸ ἐναντίον τῆς ὑπὸ τοῦ ἀπλοῦ σημασινομένης πράξεως ἢ καταστάσεως. Ὅσα δὲ ῥήματα δηλοῦσιν ἔννοιαν ἧτις ἄπαξ γενομένη, πραγματοποιηθεῖσα δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ὅτι ἀνακαλεῖται, ματαιοῦται, ταῦτα δὲν δύναται νὰ συντεθῶσι μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης καὶ ἐκφράσωσι τὴν τοῦ ἐναντίου σημασίαν ταύτην: λ. χ. πεθαίνω, πάω, κόπτω, σκάπτω κτ.

Πρβλ. δεύτερον τὰ ἀρχαῖα: ἐκβιῶ = συμπληρῶ, περατῶ τὸν βίον, ἐκδειπνέω = περατῶ τὸν δεῖπνον, ἐκδικάζω = τελειῶ τὴν δίκην, δίδωμι πέρασ εἰς αὐτήν, ἐξηχῶ = ἤχῶ τὸ τελευταῖον, τὸ κύκνειον, ἐξοικοδομῶ = τελείως οἰκοδομῶ, τελειῶ, περαίνω τὴν οἰκοδομήν, ἐκτειχίζω = τειχίζω ἐντελῶς περαίνω τὸ τειχιζόμενον, ἐκτρέφω = τέλειον τρέφω κ.τ.τ.

ἔπειτα τὰ νέα: ξεβραχνιάζω = ἀφαιρῶ τὴν βραχνάδα, παύω νὰ εἶμαι βραχνός.

ξεβουδαίνω ομαι = ἀπαλλάσσω τοῦ πάθους, παύω ἢ παύομαι τοῦ πάθους τῆς ἀλαλίας.

ξεγαστρικὸ = ἔδωσα καταπαῦον τὸ γγάστρι, τὴν κίσσαν (Κε- φαλ.).

ξεγαλίζει τὸ πρόβατον = παύει νὰ ἔχῃ γάλα.

ξεγεννατίζω (Κεφαλ.) = παύω νὰ γεννῶ.

ξεδασκεύω = τελειώνω τὴν διδασκαλίαν μου (Οἶνός).

ξεδιαθαίνω = διέρχομαι τὸ διάθεσιν μέχρι τέλους.

ξεδιάθουμαι = τελειώνω τὸ διάσιμον (Λακων.).

ξεδουλίζω = τελειώνω τὴν δουλειάν μου (Μάνη).

- ξεθεριίζω=τελειώνω τὸ θέρος (Αἶψα).
- ξεμουδιάζω=παύομαι αἰμωδιῶν.
- ξανεμίζω=ἐκλιμῶ, τελειώνω τὸ λίκνημα (Σάμψ, Κύπρῃ), παύω ἀνυψῶν τὸν ἄλωγμῆνον σίτον πρὸς τὸν ἄνεμον.
- ξενυστάζω=παύομαι γυστάζων.
- ξηρρωστῶ=παύομαι, ἀπαλλάσσομαι τῆς νόσου.
- ξηππιαπαδεύω καὶ ξεπιατερεύω=παύομαι ὄν πκππᾶς, πκτέρης (=ἱερομόναχος) καὶ ἐνεργητ.
- ξηπονῶ=παύομαι πονῶν, ἀπαλγῶ (Λιβία), ἐν Ἠπαίρῳ=ἀποθάλλω τὸν πόνον, τὴν στοργὴν πρὸς τινα.
- ξηπεινῶ καὶ ξεδιψῶ=ἀποθάλλω τὴν πείναν, τὴν δίψαν, καὶ ὄν παύομαι πεινῶν, διψῶν.
- ξηλέθω (ξηλεσιᾶ)=παύομαι ἀλέθων.
- ξηδυζάνω=ἀπογαλακτίζομαι.
- ξηθλίβομαι=ἀφαιρῶ τὸ πένθος, τὴν θλίψιν, παύομαι θλιδόμενος.
- ξηθολώνω-ομαι=παύομαι ὄν θολός (τὸ ὕδωρ) καὶ γενικῶς=καθαρίζω-ομαι.
- ξηκαλογερεύω=παύομαι ὄν καλόγερος.
- ξηκωλληγεύω=παύομαι ὄν κωλλήγας.
- ξηλειτουργῶ=φέρω εἰς πέρας τὴν λειτουργίαν.
- ξηλετριδιάζω=παύομαι ἐργαζόμενος ἐν τῇ ἐλαιοτριβείῳ.
- ξημεθυῶ=παύομαι μεθύων.
- ξηπαιδιώνω=παύομαι γεννώσα, ξεπαιδιωμένη.
- ξηργατώνω (Χίψ)=τελειώνω τι.
- ξηρραθυμῶ=παύομαι ὄν ῥάθυμος.
- ξησκολίζω=περατῶ τὰ ἐν τῷ σχολείῳ.
- ξησνκίζω, ἐπὶ τῶν σνκῶν, ὅταν πλέον δὲν ἔχουν σῶκα (Ζαγορᾶ).
- ξησυντροφεύω=παύομαι ὄν σύντροφος.
- ξητρῶγω=παύομαι τρώγων, ἐπειδὴ ἔφαγα ἀρκετὸν (Λακων.).
- ξητυφλώνω καὶ ξεστραδιώνω=ἀπαλλάσσω, παύω τῆς τυφλότητος.
- ξητεκνίζω=παύομαι τεκνοποιῶν (Κοζάνη).
- ξηφαίνω=τελειώνω τὸ ὕψωμα.
- ξηφοβοῦμαι=παύομαι φοβούμενος, ἐξεφοδύθηγεν=ἀνεθάρρησεν.

ξέθυμπα=μετά τὸ λυκαυγές.

ξεκαλόκαιρα=μετά τὸ πέρας τοῦ καλοκαιριοῦ.

ξεκούδουνα (Σάμφ) = μετά τὴν συλλογὴν τῶν τελευταίων σταφυλῶν, τῶν κουδουγιῶν.

ξέλαμπρα.

ξεβέντεμα=μετά τὴν λήξιν τῆς βεντέμας (vindemia) (Κρήτη).

ξώλαμπρα καὶ ξέπασκα καὶ ξώπασκα, ξεώπασχα (Δουκ.).

ξεπάτημα=μετά τὸ πάτημα τῶν σταφυλῶν.

ξέσπορα καὶ ξώσπορα=μετά τὴν σπορὰν (Κάρπ.), ξέτρογα.

ξέφωτα=μετά τὰ φῶτα.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰ εἰρημμένα καὶ ὡς ἐκ πολλῶν τῶν παρατεθειμένων ῥημάτων ὁ γλῶσσος γίνεται, τὸ ξ(ε) τοῦτο ἐτήμικινεν οὕτω καὶ τὸ πέρας, τὴν λήξιν, παῦσιν τινος, διὰ τοῦτο συνετέθη καὶ μετὰ ὀνομάτων ἀξιώματος ὀγκωτικῶν, ὅτε ὀγκοῦται ὅτι ἐλήξεν, ἀπεβλήθη τὸ ἀξίωμα τὸ ὑπὸ τοῦ ἀπλοῦ οὐσιαστικοῦ ὀγκοῦμενον, ὅπως ἐν τοῖς μετ' αὐτοῦ συνθέτοις ῥήμασι ὀγκοῦται ὅτι ἐλήξεν, ἐπερατώθη ἢ δι' αὐτῶν ὀγκοῦμένη πρᾶξις.

πρὸλ. διάκος-ξέδιακος.

καπετάνιος ξεκαπετάνιος.

λαλπᾶς-ξέλαππας.

πατέρας (=ἱερομόναχος)-ξεπατέρας.

προεστῶς ξεπροεστῶς.

σύντεκνος-ξεσύντεκνος, κ.λ.π.

Τὸ μέχρι πέρας ὀγκοῦται ἐτι σαφέστερον, ὅταν ῥήματα ὀγκωτικὰ χρονικῆς περιόδου συνθεθῶσι μετὰ τῆς ξ(ε) τὰ ἀπλᾶ σημαίνουσι τὸ εἰσερχεσθαι εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον, τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, τὰ δὲ σύνθετα τὸ σύνολον αὐτῆς, τὸ διέρχεσθαι ὀλόκληρον αὐτήν· πρὸλ. καλοκερνεύει=ἄρχεται τὸ καλοκαίρι καὶ ξεκαλοκερνεύω καὶ ξεκαλοκαιριάζω=διέρχομαι τὸ καλοκαίρι, διαθερίζω.

μεσημεριάζει = γίνεται μεσημέρι καὶ ξεμεσημεριάζω (Πελοπ.) =διέρχομαι τὸ μεσημέρι.

ξενοχτώ καὶ ξενοχτιζώ καὶ ξενοχτι καὶ ξενοχτις.

χειμωνιάζει=ἄρχεται, γίνεται χειμὼν καὶ ξεχειμωνιάζω καὶ ξεχειμάζω (Ἠπ. Λακων.) καὶ ξεχειμάδι (αὐτόθ.) καὶ ξεχειμυδεῖο (Κρήτη).

Κατὰ ταῦτα ἐλέχθη καί:

Ξεχρονίζω (καὶ διχρονίζω Θανατ. Ῥόδου σ. 353)=διήγαγον τὸν χρόνον (ἐν Κεφαλ. ξεχρονίζω=βραδύνω νὰ ἐκτελέσω τι).

Εἶπομεν ἀνωτέρω σ.12 ὅτι ῥήματα δηλοῦντα πράξιν ἐπιπολῆς, λάθρα, μετὰ προφυλάξεως γινομένην συντεθέντα μετὰ τῆς προθέσεως ξε- μετέδωκαν, ὡς εἶπεῖν, τὴν σημασίαν αὐτῶν ταύτην εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ οὕτω σήμερον δηλοῦται ἐν τισι μετ' αὐτῆς συνθέτοις ἢ ἔννοια τοῦ ἐπιπολῆς, τοῦ λάθρα, τοῦ ὑποκορισμοῦ κττ. πρὸλ. ἐκκλέπτω=κρύφα ἀπάγω καὶ τὸ νεώτερον ξεκλέφτομαι=ἀπέρχομαι κρυφίως· ἔπειτα ῥήματα, οἷον ξεγαργαλίζω = ἀναζητῶ τι, θηρεύω, ψάω.

Ξεγελῶ=διὰ θωπειῶν ἀπατῶ¹. . . .

Ξεγλυκαίνομαι.

Ξεζυγιόζω=σταθμῶμαι τι κατὰ προσέγγισιν, κατ' εἰκασίαν.

Ξεκουνῶ=κινῶ τι ὀλίγον.

Ξεπετῶ, ἐπὶ τῶν τὸ πρῶτον πετομένων νεοσσῶν.

Ξεπλύνω=ἐπιπολῆς πλύνω.

Ξεσαλεύω=διὰ θωπειῶν διαφθείρω.

Ξεσέρνω=μετακινῶ τι ἢ μέσον μετακινῶμαι ὀλίγον.

Ξεσκαλίζω=ἀνακινῶ ὑπόθεσιν λάθρα.

Ξεταράσσω=ὀλίγον τaráσσω.

Ξετινάσσω.

Ξετρίβω=συνηθίζω εἰς τὴν ὁμιλίαν (λ. χ. ἡ γλῶσσα ξετρίβει).

Ξεφῆγγει=ὑποφώσκει, ἐχάραξ' ἢ Ἀνατολῆ κ' ἐξέφεξεν ἢ Δύτι, πᾶν τὰ πουλλάκια ἔς τὴ βροχή, κ' οἱ λυγερὲς ἔς τὴ βρύση (Χίω).

Ξεφτερουγῶ (Σάμω) ἐπὶ παιδίων ἀρχομένων νὰ περιπατοῦν.

Ξεφωτίζει.

Ξεχαράζει=ὑποφώσκει καὶ ἐπὶ ὄρνιθος = ἀρχίζει νὰ κακκᾶζῃ (Ἀμφίσση).

Καθ' ἃ ἐκ τῶν παρατεθειμένων μέχρι τοῦδε ὄηλον ἐγένετο, πολλάκις παρατηρεῖται μεγάλη κατὰ τόπους ποικιλία περὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐκδοχὴν τῶν συνθέτων τούτων. Οὕτω λ.χ. τὸ ξέγδαρμα ἐν Κεφαλ. σημαίνει τὴν ἐπιπολῆς, τὴν ἐλαφρὰν ἐκδορὰν, τοῦναντίον δὲ

¹ Τὸ πάλαι ἢ ἐκ ἐν τῷ ῥήματι ἐκγελῶ ἐδήλου τὴ λίαν, ἐπίτασιν πρὸλ. τὴ τῆς Η, Δ. οὐ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγγελλᾶσεται αὐτοῦς.

ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ τὴν δεινήν, ὁμοίως τὸ ξέληργα ἐν Κεφαλ. τὸ ὀλίγον μακρὰν, ἐν δὲ Κρήτῃ τὸ λίαν μακρὰν κλπ.

Ἄλλα πάλιν εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῶσι κατὰ δύο τρόπους ἦτοι ν' ἀναχθῶσιν εἰς δύο διαφόρους τάξεις· πρβλ. ῥιζώνω-ξερριζώνω κατὰ τὴν Ζ' ἀλλὰ καὶ ξερριζώνω = ἀφαιρῶ τὰς ῥίζας κατὰ τὴν Γ' ὁμοίως τῷ ξορματώνω (ἀρματώνω), ξετυφλώνω, ξεστραθώνω, τυφλώνω, στραθώνω καὶ ἀφαιρῶ τὴν τύφλωσιν, θεραπεύω διδάσκων, καὶ παύομαι ὡν τυφλός.

ξεκουφαίνω καὶ ἀπαλλάσσω, θεραπεύω τὴν κώφωσιν κατὰ τὴν Ζ' καὶ ἐκκωφῶ τελείως κατὰ τὴν Γ'.

Ἄλλ' ἢ ποικιλία αὕτη, οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἦν δυνατόν νὰ πλάττηται ῥημά τι κατ' ἀναλογίαν τινά, ἐνῶ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐπλάσθη ἤδη ἄλλο κατ' ἄλλην ἀναλογίαν καὶ ἔννοιαν. ἦτοι κατ' ἄλλα πρότυπα καὶ ὁἷ ἐπὶ ἄλλης σημασίας· πρβλ. τὰ ἀρχαῖα:

ἐπιχειρέω (ἐπι + χεῖρ) = ἐπιβάλλω χεῖρα καὶ ἐγχειρέω (ἐν + χεῖρ) = ἐμβάλλω χεῖρα, ἀλλ' ἐγχειρίζω = ἐν χεῖρὶ βάλλω ἢ τίθημι, καὶ πάλιν μεταχειρίζω = ἔχω τι μετὰ χερσίν ἢ ἐν χερσὶ κλπ. Ἐπειτα τὰ νέα

ξενάνω οὐ μόνον περατῶ, φέρω εἰς τέλος, ἐκποιῶ, ἀπαλλάσσομαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φράσει κίνει καὶ ξεκάνει = ποιεῖ καὶ ἀναίρει τὴν πρᾶξιν, τὸ πεπραγμένον.

ξεμαγαρίζω ἐν Κρήτῃ = ἀποβάλλω τὴν ἀκαθαρσίαν, καθαρίζω, ἀλλαχοῦ δὲ = καταλύω τὴν νηστείαν, ἦτοι μαγαρίζω τελείως.

ξενηστικώνομαι, ἄμα μὲν ἐπιτατικῶς = εἶμαι ὅλως νηστις, ἄμα δὲ κατὰ τὴν Γ' τάξιν ἀποβάλλω, καταλύω τὴν νηστείαν, τρώγω τὴν πρωΐαν.

ξετιμώνω = ἀφαιρῶ τὴν τιμὴν, ἀτιμάζω, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκτιμῶ.

ξεσηκώνω κατὰ τὴν ΣΤ' τάξιν = ἀναστατῶ ἀλλὰ καὶ = ἐκγράφω, λ.χ. ξεσήκωσε αὐτὸ τὸ σχέδιον.

Πολλὰ τοιαῦτα σύνθετα δύνανται μόνον διὰ τῆς συνεξετάσεως αὐτῶν πρὸς ἄλλα συνώνυμα νὰ νοηθῶσι προσηκόντως. Διότι πολλὰ τούτων φαίνεται ὅτι συνετέθησαν μετὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος προθέσεως κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ἀρχαιότερων, ἐν οἷς ἔκειτο καὶ ἱκανῶς ἐνοεῖτο

ἢ σύνθεσις. Οὕτω λ. χ. τὸ ξυπῶ ξυπουῖμαι ἀντὶ τοῦ ἐκ-συ-
 σπῶ. ἐκ συσπῶμαι φαίνεται συντεθὲν κατὰ τὸ ἐξίσταμαι ὁμοίως
 φαίνεται ὅτι ἐλέχθη τὸ ξεσηκῶνῶ ἐξεσήκωσα κατὰ τὸ ἐκγράψω
 ἐξέγραψα, τὸ ξενετάρω κατὰ τὸ ξεμπερδεύω, τὸ ξεβοηθῶ=
 ἀποτίθημι τὸ φορτίον πρὸς ἀνάπαυσιν (Σάμω) κατὰ τὸ ξεφορτώνο-
 μαι, τὸ ξεφαντώ ω κατὰ τὸ ξεδίνω, ξεσκάζω, τὸ ξαπόστα κατὰ
 τὸ ξάρογυ, τὸ ξεθυμαίνω κατὰ τὸ ξεθυμώνω, τὸ ξεγγόνι (Καλδρ.
 ὁ δισέγγονος, ὁ ἐκ τοῦ ἐγγόνου) κατὰ τὸ ἐξάδελφοι, ὁ ἐκ τῶν ἀδελ-
 φῶν. Τὸ ξεγεννῶ ἐπὶ μάλα καὶ τὸ ξελοχωνεύω δύνανται νὰ νοη-
 θῶσιν ἴσως κατὰ τὸ ξεγγαστρώνω = ἀπαλλάσσω τῆς ἐγκυμοσύνης.
 βοηθῶ εἰς τὴν γένναν. Ὅμοίως λέγεται ἐν Κεφαλλ. (πρβλ. Λωρεν-
 τζᾶτον ἐν Ἀθηναῖς ΚΕ' σ. 215) ξεπορδίζομαι ἐπὶ τοῦ πέρδεσθαι.
 Τοῦτο προφανῶς παρήχθη ἐκ τοῦ ἐκ+πορδή· ἀλλὰ διατὶ ἐλέχθη
 κατὰ μέσην φωνήν; τοῦτο νοεῖ ὁ μαθὼν ὅτι κατὰ τὸ μέσης φωνῆς
 ῥήμα χέζομαι, ὃ κατὰ πολὺ ἰσχυρότερον τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἐλέχθη
 ἐν Κεφαλλ. ὁμοίως κατὰ μέσην φωνήν κλάνομαι ἐπὶ ἰσχυροτέρας.
 θαμιστικωτέρας ἐννοίας τοῦ ἐνεργητικοῦ κλάνω. Κατὰ τοῦτο ἄρα
 τὸ κλάνομαι καὶ κατὰ τὸ ξεκαρδίζομαι ἐσχηματίσθη, τὸ ξεπορ-
 δίζομαι κτλ.

Πολλάκις παρατηρεῖται ὅτι ἐκ ῥημάτων συνθέτων οἷον ξεσκου-
 φῶνῶ, ξεκουκουλλῶνῶ (ξεκουκουλλῶματα, ξεκουκουλλοσί-
 νη) σχηματίζονται ὑποχωρητικῶς ὀνόματα, οἷον ξεσκούφης παρὰ
 τὸ ξεσκούφωτος, ξεκούκουλλος παρὰ τὸ ξεκουκούλλωτος κλπ.
 Κατ' αὐτὰ δὲ πάλιν δύνανται νὰ σχηματισθῶσιν ἄλλα παρέχοντα ἔμ-
 φασιν πρωτοτύπου, οἷον ξεκούτρουλλος (=ξεκούκουλλος) ἀσκεπῆς
 ξεκούτρουλλο καλάθι = τὸ ἀνευ λαθῆς. Καὶ ὡς πρὸς ταῦτα ἄρα
 δῆλον ὅτι ἀνάγκη συνεξετάσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, ἅτε μόνον
 τοιοῦτοτρόπως δυναμένων νὰ κατανοηθῶσι προσηκόντως.

Ἐν τέλει φρονῶ ὅτι δὲν θὰ εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι
 ὡπως ἕκαστος βλέπει, διὰ τὴν ἐπίδοσιν ἐνίων τῆς προθέσεως ταύτης
 χρήσεων ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ἢ φραστικῇ,
 δύναμις τῆς γλώσσης ἡμῶν μεγάλως ἐπέδωκεν, ἐκ τούτου δὲ παρέ-
 χεται προφανῶς πλοῦτος καὶ εὐκολία οὐκ ἀξιοκαταφρόνητος εἰς τὴν
 χρήσιν αὐτῆς.